

Kurk
Lietuvai

LIETUVOS VYSTOMOJO BENDRADARBIAVIMO POLITIKOS VEIKSMINGUMO STIPRINIMAS

GALUTINĖ ATASKAITA, REKOMENDACIJOS
IR JŲ ĮGYVENDINIMO VEIKSMŲ PLANAS

JULIUS ZUBĖ
VYGANTĖ MIZGERYTĖ

2021 03

Turinys

Santrumpos	3
Ižanga.....	4
1. Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos sistema.....	7
1.1. Fragmentuota vystomojo bendradarbiavimo sankloda	7
1.2. Vystomojo bendradarbiavimo strateginio dokumento poreikis	9
1.3. Dvišalė vystomojo bendradarbiavimo politika	10
1.3.1. Dvišalės paramos statistika ir skirtingi prioritetai.....	10
1.3.2. Dvišalės paramos didinimo būtinybė	11
1.4. Daugiašalė vystomojo bendradarbiavimo politika	12
1.4.1. Daugiašaliai įnašai ir nesisteminiai prioritetai	12
1.4.2. Įsitraukimas į tarptautinių organizacijų veiklą	15
2. Siūlomi sprendimai	16
2.1. Bendrieji vystomojo bendradarbiavimo politikos tobulinimo aspektai	17
2.1.1. Politikos kryptių dokumentas, geografiniai ir teminiai prioritetai	17
2.1.2. Parama demokratijos plėtrai.....	21
2.1.3. Atviri duomenys ir viešinimas – neišnaudotos galimybės.....	21
2.2. Dvišalės paramos veiksmingumo stiprinimo galimybės	22
2.2.1. Paramos administravimo efektyvinimas	22
2.2.2. Pilietinės visuomenės įtraukimas	23
2.2.3. Verslo įtraukimas	23
2.3. Lietuvos daugiašalės paramos veiksmingumo stiprinimo galimybės.....	24
2.3.1. Delegavimo mechanizmo peržiūra.....	24
2.3.2. Prisijungimas prie EBPO PVK	26
Išvados	26
1 priedas. Vystomojo bendradarbiavimo politikos veiksmingumo stiprinimo veiksmų planas.....	27
2 priedas. institucijų ir įstaigų, valdančių dvišalę paramą, sąrašas.....	31

Santrumpos

BNP – Bendrasis nacionalinis produktas

CPVA – Centrinė projektų valdymo agentūra

DVT – Darnaus vystymosi tikslai

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija

EPF – Europos plėtros fondas

ES – Europos Sąjunga

FM – LR finansų ministerija

JT – Jungtinės Tautos

LR – Lietuvos Respublika

NVO – Nevyriausybinės organizacijos

NDICI – ES Neighbourhood, Development, and International Cooperation Instrument

NPP – Nacionalinis pažangos planas

NVBK – Nacionalinė vystomojo bendradarbiavimo komisija

OPV – Oficiali parama vystymuisi

PB – Pasaulio bankas

PVK – EBPO Paramos vystymuisi komitetas

TFK – Tarptautinė finansų korporacija

TPA – Tarptautinė plėtros asociacija

TRPB – Tarptautinis rekonstrukcijos ir plėtros bankas

TVP – Tarpinstitucinis veiklos planas

URM – LR užsienio reikalų ministerija

VB – Vystomasis bendradarbiavimas

VBD – LR URM Vystomojo bendradarbiavimo departamentas

Ižanga

Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas apibrėžia, kad vystomasis bendradarbiavimas yra valstybių donorių ir valstybių partnerių bendradarbiavimas, kai valstybės donorės remia ilgalaikį ir darnų valstybių partnerių vystymąsi, jų pastangas mažinti skurdą ir integruotis į pasaulio ekonomiką.ⁱ Vystomasis bendradarbiavimas (VB) yra unikali užsienio politikos sritis, kuri suteikia galimybę šalims atstovauti savo vertybiniais ir ekonominiais interesams užsienyje.ⁱⁱ Ši politika potencialiai gali ne tik stiprinti besivystančių šalių demokratizacijos ir žmogaus teisių plėtros procesus, bet tuo pačiu sukurti išskirtines galimybes paramą teikiančiai valstybei saugiai plėtoti verslą naujose rinkose ilguoju laikotarpiu, stiprinti šalies įvaizdį pasaulyje. „Formuoti ir įgyvendinti veiksmingą užsienio politiką, siekiant užtikrinti Lietuvos Respublikos suverenumą ir saugumą, tvarią ilgalaikę valstybės raidą ir piliečių gerovę“ – tai LR užsienio reikalų ministerijos misija.ⁱⁱⁱ Taigi vystomojo bendradarbiavimo politika, kaip užsienio politikos dalis, turi būti veiksminga. Ryškiausias vystomojo bendradarbiavimo politikos veiksmingumo „mato vienetas“ yra lėšos, skiriamos vystomojo bendradarbiavimo veikloms iš šalių biudžetų, kitaip vadinamos oficialia parama vystymuisi (OPV). Lietuva vystomojo bendradarbiavimo politiką įgyvendina teikiant dvišalę ir (ar) daugiašalę paramą vystymuisi ir informuojant ir šviečiant visuomenę vystomojo bendradarbiavimo klausimais.^{iv} Remiantis tik OPV dydžiu galima teigti, kad šiuo metu vystomasis bendradarbiavimas Lietuvai nėra itin svarbi užsienio politikos sritis – vien 2019 m. visa OPV sudarė 60,4 mln. Eur arba 0,13 % bendrojo nacionalinio produkto (BNP).^v Palyginimui, ES šalių narių OPV vidurkis 2019 m. siekė 0,46 % BNP.^{vi} Tarptautinei bendruomenei Lietuva yra įsipareigojusi per 10 metų pasiekti tikslą ir užtikrinti, kad OPV dydis siektų 0,33 % BNP (t. y. padidinti OPV daugiau nei du su puse karto). Kol kas tai atrodo kaip sudėtingai pasiekiamas tikslas, nes nuo 2016 m. OPV nuosekliai mažėjo – nuo 0,14 % BNP 2016 m. iki 0,12 % BNP 2018 m. 2019 m. paramai sudarius 0,13 % BNP vis dar nepasiektas 2016 m. buvęs lygis.^{vii} Prastėjančios situacijos (mažėjančio finansavimo) priežastys susijusios su nedidele visuomenės parama ir iki šiol mažu politiniu dėmesiu šiai temai, institucine stagnacija.

Įgyvendinti savo tarptautinius vystomojo bendradarbiavimo įsipareigojimus Lietuvai yra svarbu – ne tik siekiant aktyviau vykdyti vystomojo bendradarbiavimo politiką, bet ir norint išlaikyti gerą reputaciją tarptautinėje erdvėje ir siekiant didinti Lietuvos patikimumą partnerių akyse. Iki šiol nedidelis dėmesys šiai užsienio politikos sričiai taip pat lėmė, kad Lietuva neišnaudojo vystomojo bendradarbiavimo suteikiamų ekonominės diplomatijos galimybių. Tarptautinių studijų išvados atskleidžia, kad šalių suteikiama dvišalė OPV besivystančioms šalims ilgalaikėje perspektyvoje prisideda ir prie eksporto augimo (apytiksliai eksportas partnerėse šalyse paauga daugiau kaip du kartus).^{viii} Be to, mažas dėmesys VB taip pat apriboja projektų vykdytojų galimybes prisitraukti ir ES vystomojo bendradarbiavimo fondų lėšas. ES vystomojo bendradarbiavimo finansavimo instrumentas NDICI (*Neighbourhood, Development, and International Cooperation Instrument*)^{ix} 2021–2027 metų laikotarpiu numato skirti 79,5 mlrd. Eur ES bendradarbiavimui su trečiosiomis šalimis, įskaitant ir vystomojo bendradarbiavimo veikloms.^x Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo ekosistemos atstovai turi galimybę siekti bendrojo finansavimo savo projektų įgyvendinimui per šį instrumentą. Nepaisant to, neįvykdžius svarbių teisinių, institucinių, ir administracinių pokyčių Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikoje, šios galybės išlieka ribotos. Galiausiai, vystomojo bendradarbiavimo svarbos didinimas užsienio politikoje yra tiesiogiai susijęs su Lietuvos nacionaliniu interesu stiprinti stabilumą ES kaimynystės regione. Europa, ir tuo pačiu metu Lietuva, nėra izoliuota nuo politinių, socialinių, ir ekonominių iššūkių, kurie šiuo metu egzistuoja daugelyje besivystančių šalių ES kaimynystėje. Didesnis dėmesys vystomojo bendradarbiavimo veiklai sprendžiant šiuos iššūkius gali prisidėti prie krizių ES kaimynystėje tikimybių mažinimo.

Vis dėlto dėmesys vystomojo bendradarbiavimo politikai auga: dar 2019 m. lapkričio mėn. savo kalboje Diplomato dienos proga Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda minėjo neišnaudotas vystomojo bendradarbiavimo politikos galimybes ir pabrėžė, kad ši politika turi ne vien perduoti Lietuvos gerą patirtį ir stiprinti kontaktus tolimose šalyse, bet ir kurti prielaidas Lietuvos verslo plėtrai.^{xi} Metiniame pranešime 2020 m. birželio 18 d. Prezidentas kalbėjo apie pasitikėjimą, kurį valstybė turi užsitarnauti ne tik savo piliečių, bet ir užsienio partnerių akyse, ir akcentavo ryšių su kaimynais, transatlantiniais sąjungininkais bei aktyvaus Lietuvos vaidmens, kuriant ambicingesnę Europos Sąjungą, skatinant Rytų partnerystės procesą, svarbą.^{xii} 2021 m. sausio 25 d. metiniame susitikime su užsienio šalių ambasadoriais Prezidentas akcentavo Lietuvos užsienio politikos prioritetus 2021 metams: saugios kaimynystės užtikrinimą, ambicingos Rytų partnerystės politikos darbotvarkių įgyvendinimą, transatlantinio ryšio stiprinimą, bendradarbiavimą NATO, daugiašališkumo stiprinimą ir veikimą tarptautinėse organizacijose. Taip pat Prezidentas patikino, kad Lietuvos užsienio politikos prioritetu išlieka ambicinga Rytų partnerystės politika ir pagalba Rytų partnerėms, siekiančioms artimesnių santykių su ES.^{xiii} Aštuonioliktosios Vyriausybės programoje kaip viena iš projekto „Lietuva – laisvės ir demokratijos plėtros centras“ dalių yra nurodytas ir siekis, kad vystomasis bendradarbiavimas taptų užsienio politikos prioritetine sritimi (253.6. punktas). 2020 m. rugsėjį^{xiv} patvirtintame Nacionaliniame pažangos plane vienas iš 9 tikslų – stiprinti Lietuvos įtaką pasaulyje ir ryšius su diaspora – uždavinių yra, stiprinant dalyvavimą vykdant vystomojo bendradarbiavimo politiką, užtikrinti Lietuvos tarptautinį finansavimo įsipareigojimą. Nepaisant to, nuo 2021 m. Lietuvoje nėra dokumento, nustatančio ilgalaikius Lietuvos VB prioritetus, įvertinančio jų strateginę svarbą ir naudą, išskyrus tikslus, numatytus Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatyme. Pastarieji yra platūs ir neapibrėžti laike – skurdo mažinimas, žmogaus teisių ir lyčių lygybės plėtojimas, santykių su valstybėmis partnerėmis stiprinimas, Lietuvos visuomenės informavimas ir švietimas apie vystomojo bendradarbiavimo politiką.^{xv} Tad nors VB yra neatsiejama Lietuvos užsienio politikos dalis^{xvi} ir ateityje yra siekiama žymiai didinti finansavimą VB^{xvii}, šiuo metu šios politikos veiksmingumas yra sunkiai apskaičiuojamas. Taip yra ir todėl, kad minėti šios politikos tikslai^{xviii} yra nesusieti su konkrečiais veiksmingumo vertinimo rodikliais. Tad šiai politikai skiriamų lėšų dydis šiuo metu yra vienintelis tikslus rodiklis, kuris gali padėti įvertinti Lietuvos VB politikos veiksmingumą.

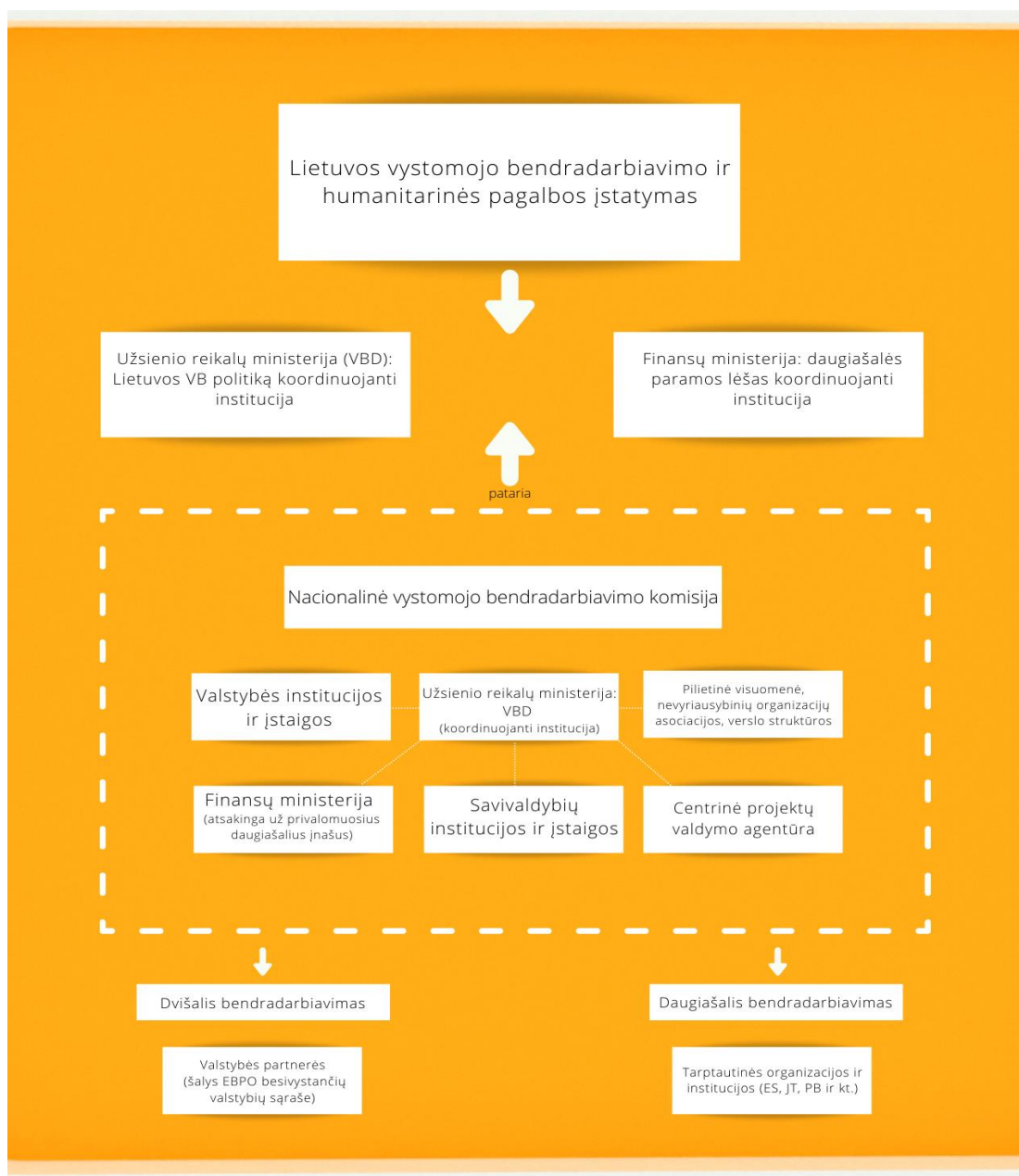
Kartu su didėjančiu politiniu dėmesiu, jau inicijuojami ir vystomojo bendradarbiavimo politikos pokyčiai – 2020 m. pabaigoje^{xix} priimtas Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymo pakeitimo įstatymas. Įstatymui įsigaliojus, atsiras lankstesnis ir tarptautiniam vystomojo bendradarbiavimo kontekstui pritaikytas VB finansavimo mechanizmas, kuris turėtų užtikrinti sąlygas ir prielaidas įgyvendinti apčiuopiamą politinę ir ekonominę grąžą generuojančius ir ypač tarptautinių donorų lėšomis dalinai finansuojamus projektus ir programas.^{xx} Siekiant kuo veiksmingiau išnaudoti tokį VB finansavimo mechanizmą ir šiai politikai skiriamus išteklius, taip pat siekiant geriau suprasti ir didinti VB politikos naudą Lietuvai ir jos valstybėms partnerėms, yra būtina peržiūrėti ir ilgalaikius šios politikos tikslus ir kryptis.

Aštuonioliktosios Vyriausybės programos bendruosiuose principuose pabrėžiama diskusijomis ir žiniomis grįstų sprendimų svarba formuojant nepertrūkstamą nuolatinės teisėkūros (diskusijos) procesą. Kaip teigiama programoje „Jo (proceso – aut.) ašis būtų periodiškai atnaujinamas dokumentas, kuris atspindėtų atskirų ministerijų požiūrį į esamą situaciją reguliuojamoje srityje, duomenimis grįstus vertinimus, matomas problemas ir jų sprendimų būdus, planuojamus teisėkūros veiksmus. Toks atviras dokumentas visuomenei ir jos grupėms leistų suprasti, kaip mąsto atsakingi pareigūnai, kokių veiksmų galima tikėtis, kaip matoma esama padėtis. Toks dokumentas suinteresuotoms grupėms suteiktų galimybę konstruktyviai dalyvauti diskusijose <...>“.^{xxi} Kitas principas, atsispindintis Vyriausybės programoje, tai – atviri duomenys ir pozicija, kad būtent atvirais duomenimis remiantis būtų grindžiamas sprendimų būtinumas, siūlomas sprendimo mechanizmas ir matuojamas rezultatas. Bendradarbiavimas tarp sektorių ir institucijų dar vienas

svarbus principas Vyriausybės programoje. Vystomojo bendradarbiavimo politikos ekosistema yra plati – svarbios jos dalys yra tiek valstybės institucijos, tiek nevyriausybinių organizacijų ir privataus sektoriaus atstovai, tiek visuomenė. Būtent todėl peržiūrint ir toliau planuojant šią politiką, yra ypač svarbu laikytis Vyriausybės bendrųjų principų, išskirtinį dėmesį skiriant diskusijomis ir žiniomis grįstiems sprendimams, atviriems duomenims ir tarpinstituciniam bendradarbiavimui.

Šio dokumento tikslas – išanalizavus esamą situaciją išskirti esminius vystomojo bendradarbiavimo politikos faktus, iššūkius ir galimybes. Sukurti vystomojo bendradarbiavimo politikos veiksmingumo stiprinimo veiksmų gaires ir jų įgyvendinimo ir priemonių planą. Šiame dokumente pristatyta Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo ekosistemos sandara, išdėstyta esamos situacijos analizė, bendrosios, dvišalės ir daugiašalės vystomojo bendradarbiavimo politikos stiprybės ir iššūkiai. Remiantis užsienio šalių gerosiomis praktikomis ir Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo ekspertų įžvalgomis siūlomi sprendimai ir galimi veiksmai siekiant didinti vystomojo bendradarbiavimo politikos veiksmingumą.

1. Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos sistema

1.1. Fragmentuota vystomojo bendradarbiavimo sankloda

Vystomojo bendradarbiavimo politiką Lietuvoje reglamentuoja Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas (toliau – Įstatymas). Pagal Įstatymą ir tarptautinius standartus, Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo veikla yra skirstoma į dvišalės ir daugiašalės paramos vystymuisi teikimą ir kitus veiksmus, kuriais prisidedama prie Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos tikslų įgyvendinimo.^{xxii}

Dvišalė parama – tai iš valstybės ir savivaldybių biudžetų finansuojama parama valstybių partnerių institucijoms ar pilietinei visuomenei. Daugiašalė parama yra susijusi su privalomais ir savanoriškais įnašais ir įmokomis į vystomojo bendradarbiavimo veiklą vykdančius ar koordinuojančius tarptautinius fondus ir organizacijas, tarptautines finansų institucijas, įskaitant dalį

įmokų į Europos Sąjungos biudžetą. Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikoje yra matomas didelis disbalansas tarp šių politikos sričių, mat daugiašalei paramai yra skiriama gerokai didesnė dalis visų OPV lėšų. Vien 2019 m. Lietuvos daugiašalė parama siekė 49,7 mln. Eur, arba 82 % visos Lietuvos OPV. Tuo pačiu metu dvišalę paramą sudarė 10,7 mln. Eur, arba 18 % visos Lietuvos OPV. Šis disbalansas yra svarbus, nes, neskiriant pakankamai dėmesio ir lėšų dvišalei politikai, prarandamos galimybės gauti grįžtamąją politinę ir ekonominę naudą per šį užsienio politikos įrankį tiesiogiai bendradarbiaujant su šalimis partnerėmis. Skirdama daugiašales įmokas tarptautinėms organizacijoms ir į ES biudžetą, Lietuva turi ribotas galimybes koordinuoti tai, kaip šios lėšos yra naudojamos, ir sekti, kaip šiomis lėšomis yra prisidedama prie Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos tikslų įgyvendinimo. Tuo tarpu dvišalei OPV, kuri dėl savo pobūdžio suteikia galimybę tiesiogiai bendradarbiauti su partnerėmis šalimis, yra skiriama žymiai mažiau lėšų. Siekiant spręsti šią problemą ir užtikrinti, kad Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politika atitiktų šalies tarptautinius įsipareigojimus ir veiksmingai kurtų abipusę naudą Lietuvai ir jos tarptautiniams partneriams, yra svarbu mažinti šį disbalansą, didinant Lietuvos dvišalės paramos lėšas.

Įstatyme numatyta, kad Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimą koordinuoja LR užsienio reikalų ministerija (URM)^{xxiii}, kurioje už tai yra atsakingas Vystomojo bendradarbiavimo departamentas. Taip pat veikia Įstatymu įtvirtinta Nacionalinė vystomojo bendradarbiavimo komisija (toliau – NVBK), sudaryta iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, VB srityje veikiančių nevyriausybinų ir verslą vienijančių organizacijų atstovų.^{xxiv} Kaip numatyta Įstatyme, NVBK renkasi ne rečiau kaip kartą kas pusę metų.^{xxv} NVBK, vadovaujama URM atstovo, koordinuoja VB politiką siekiant jos suderinamumo. Kadangi į komisijos sudėtį įeina skirtingų institucijų, nevyriausybinių sektoriaus, verslo asocijuotų struktūrų atstovai, tai yra pagrindinis tarpinstitucinis organas, orientuotas į VB politikos koordinavimą. Komisija daugiausia veikia kaip patariamasis organas, t. y. teikia Užsienio reikalų ministerijai pasiūlymus dėl vystomojo bendradarbiavimo veiklos planavimo; valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų veiksmų koordinavimo, siekiant vystomojo bendradarbiavimo tikslų; tarptautinio bendradarbiavimo, siekiant vystomojo bendradarbiavimo tikslų; teisės aktų, susijusių su vystomuoju bendradarbiavimu, priėmimo ir keitimo. Be patariamąsios funkcijos, komisija taip pat svarsto valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų vystomojo bendradarbiavimo veiklos ataskaitas ir vertina jų atitiktį Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos tikslams ir principams; svarsto kitus su vystomuoju bendradarbiavimu susijusius klausimus.^{xxvi}

Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimas taip pat yra glaudžiai susijęs ir su Finansų ministerija (FM), kuri yra atsakinga už vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo koordinavimą su tarptautinėmis finansų institucijomis ir lėšų, skirtų narystės tarptautinėse finansų institucijose įnašams sumokėti, įskaitant dalį įmokų į ES biudžetą, planavimą valstybės biudžete Lietuvos Respublikos Vyriausybės (LRV) nustatyta tvarka. Svarbu paminėti ir Centrinę projektų valdymo agentūrą (CPVA), kuri turi didelę finansinio ir administracinio valdymo patirtį ir yra atsakinga už dvišalių vystomojo bendradarbiavimo programų ir projektų administravimą.

Nors URM ir FM yra pagrindinės valstybės institucijos, valdančios didžiausias Lietuvos dvišalės ir daugiašalės OPV dalis, kitos Lietuvos viešosios institucijos taip pat koordinuoja svarbią šalies OPV dalį. Finansų ministerija (FM) yra atsakinga už 10,5 mln. Eur OPV (be Lietuvos įmokų į ES biudžetą, priskaitomų prie OPV), kurios didžioji dalis sudaro daugiašalės paramos įnašai į tarptautinius fondus. URM valdo antrą didžiausią OPV dalį – 2019 m. ši dalis sudarė 6,5 mln. Eur dvišalės ir daugiašalės paramos. Iš šių lėšų URM skyrė 3,2 mln. Eur Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programai (VBPD)^{xxvii}. Sumuojant institucijų valdomą OPV, yra svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad kaip OPV apskaitomos lėšos taip pat apima ir tokias institucijų išlaidas kaip darbuotojų, dirbančių vystomojo bendradarbiavimo klausimais, darbo užmokesčius. Kitos svarbios

viešosios institucijos, valdančios svarią OPV dalį (daugiausia dvišalės paramos forma), yra Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (2 mln. Eur), Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (1,3 mln. Eur) ir Aplinkos ministerija (740 tūkst. Eur). Pilną institucijų, valdančių Lietuvos OPV, sąrašą galima rasti antrajame dokumento priede.

1.2. Vystomojo bendradarbiavimo strateginio dokumento poreikis

Įvertinus tai, kad Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos ekosistema yra plati ir pasiskirsčiusi tarp institucijų, ir siekiant, kad Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politika būtų kryptinga, o jos principai būtų susiję su bendrais šalies interesais, įgyvendinant šią politiką yra svarbu turėti aiškiai numatytas kryptis ir tikslus, kuriais visos šalies institucijos vadovautųsi vykdydamos vystomojo bendradarbiavimo veiklas ir teikiant OPV. Užsienio šalių praktika taip pat rodo, kad, siekiant tikslingai skirstyti ribotus vystomojo bendradarbiavimo politikos išteklius, yra svarbu turėti konkrečius tematinius ir geografinius vystomojo bendradarbiavimo prioritetus.^{xxviii}

Šiuo metu vienintelis dokumentas, kuriame nustatyti bendri Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos principai, kryptys, teminiai ir geografiniai prioritetai, laikytinas strateginiu VB politikos dokumentu, yra Tarpinstitucinis veiklos planas 2019–2021 m.^{xxix} (toliau – TVP). Vis dėlto 2019 m. lapkritį NVBK priėmė sprendimą nebetęsti TVP nuo 2021 metų, įtraukiant TVP įtvirtintus Lietuvos VB politikos principus, kryptis, teminius ir geografinius prioritetus į Nacionalinį pažangos planą (NPP).^{xxx} Tuo tarpu jau patvirtintame NPP yra numatyta siekti įgyvendinti kiekybinius Lietuvos tarptautinius įsipareigojimus ir numatomas vienas – OPV didėjimo aspektas. Taip šiuo metu vienintelis tikslus rodiklis, kuris matuoja, kaip veikia Lietuvos VB politika, yra skiriamos OPV dydis. Kol kas kito dokumento, nuoseklios tarpinstitucinės strategijos ar planų, nustatančių ilgalaikius Lietuvos VB programų prioritetus nuo 2021 metų, įvertinančių jų strateginę svarbą ir naudą, nėra.

Vis dėlto, kaip nurodoma Įstatyme, teikdama dvišalę ir daugiašalę vystomojo bendradarbiavimo paramą, Lietuva vadovaujasi užsienio politikos prioritetais, tarptautiniais įsipareigojimais, šalies lyginamaisiais pranašumais ir sukaupta gerąja patirtimi.^{xxxi} Šiuo metu Įstatyme numatyti vystomojo bendradarbiavimo tikslai yra šie:

- skurdo mažinimas;
- demokratijos, saugumo ir stabilumo erdvės, tvaraus vystymosi plėtojimas;
- žmogaus teisių ir lyčių lygybės plėtojimas;
- politinių, ekonominių, socialinių ir kultūrinių ryšių su valstybėmis partnerėmis stiprinimas;
- Lietuvos visuomenės informavimas ir švietimas apie Jungtinių Tautų (JT), ES ir Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politiką.^{xxxii}

Šie Įstatyme nurodomi tikslai yra platūs ir ribotai susieti su konkrečiomis įgyvendinimo priemonėmis, mat smulkesnio lygmens galiojančio strateginio dokumento šiuo metu nėra.

Taip pat, TVP 2019–2021 m. buvo numatyti šeši JT Darnaus vystymosi tikslai, kaip vystomojo bendradarbiavimo prioritetai:

- skurdo panaikinimas (1 tikslas);
- kokybiškas švietimas (4 tikslas);
- lyčių lygybė ir moterų ir mergaičių įgalinimas (5 tikslas);
- kova su klimato kaita (13 tikslas);
- taika ir stiprios institucijos (16 tikslas);
- globali partnerystė (17 tikslas).^{xxxiii}

Nors vystomasis bendradarbiavimas – neatsiejama Lietuvos užsienio politikos dalis ir politinis dėmesys jai auga, visuomenės palaikymas šiai užsienio politikos daliai galėtų būti didesnis. 2019 m. Eurobarometro duomenimis, 54 proc. Lietuvos respondentų mano, kad padėti besivystančių šalių gyventojams turėtų būti vienas iš ES prioritetų (bendras ES vidurkis – 70 proc.), tačiau tik 27 proc. Lietuvos respondentų mano, kad tai turi būti ir jų šalies vyriausybės prioritetas.^{xxxiv} Nepaisant to, kad 8 iš 10 Lietuvos respondentų mano, kad padėti besivystančioms šalims yra svarbu, palyginus su 2018 m. apklausos rezultatais, pastebimas visuomenės teigiamo vertinimo mažėjimas – nors 54 proc. respondentų mano, kad nereikėtų mažinti dabartinių pagalbai skiriamų lėšų, taip galvojančių respondentų skaičius nuo 2019 metų sumažėjo 10 proc. punktų. Taip pat per metus 9 proc. punktais padaugėjo respondentų, teigiančių, kad pagalbos apimtį reikėtų mažinti.^{xxxv} Tuo tarpu 2017 m. VŠĮ „Europos namai“ užsakymu atliktos reprezentatyvios gyventojų apklausos „Pagalba besivystančioms šalims“ duomenimis, apie 50 proc. apklaustųjų mano, kad svarbu padėti besivystančioms šalims.^{xxxvi} Panašios 2019 m. atliktos apklausos „Šalies gyventojų nuomonės tyrimas dėl investicijų panaudojimo“ duomenimis, 44 proc. respondentų pritaria, kad dalis jų sumokėtų mokesčių būtų skirti mažinti skurdą labiau nepasiturinčiose šalyse^{xxxvii}. Apibendrinant, visuomenės palaikymas šiai politikai kol kas nėra labai didelis ir reikėtų dėti dar didesnes pastangas siekiant skleisti informaciją apie vystomąjį bendradarbiavimą ir jo tikslus.

1.3. Dvišalė vystomojo bendradarbiavimo politika

1.3.1. Dvišalės paramos statistika ir skirtingi prioritetai

Kaip jau minėta, 2019 m. Lietuvos dvišalė parama siekė 10,7 mln. Eur, arba 18 proc. visos Lietuvos OPV. Lietuvos institucijos finansavo vystomojo bendradarbiavimo projektus šiose valstybėse: Baltarusija (1,95 mln. Eur); Ukraina (1,91 mln. Eur), Turkija (0,84 mln. Eur), Sakartvelas (0,7 mln. Eur), Moldova (0,18 mln. Eur), Azerbaidžanas (0,13 mln. Eur), ir Armėnija (0,04 mln. Eur). Dvišalė parama taip pat buvo skiriama regioniniams Rytų partnerystės projektams (0,3 mln. Eur).¹ Taigi šiuo metu esminis Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo geografinis prioritetinis regionas yra Rytų Europa, tiksliau – Rytų partnerystės šalys. Lietuva turi daug kompetencijų bendradarbiaujant šiame regione ir dalinantis valstybės sukaupta reformų patirtimi su šalimis, siekiančiomis tapti demokratinėmis, kurti rinkos ekonomiką ir geriau integruotis į tarptautines struktūras.^{xxxviii}

Žvelgiant plačiau, Lietuvos dvišalė parama daugiausia buvo teikiama Europoje – 5,5 mln. Eur (51 proc. dvišalės paramos). Kiti svarbiausi regionai pagal skiriamą dvišalę paramą buvo Pietų ir Centrinė Azija – 1,24 mln. Eur (12 %), Afrika – 0,17 mln. Eur (1,6 %), Centrinė ir Pietų Amerika – 0,14 mln. Eur (1,3 %), ir Vidurio Rytai – 0,1 mln. Eur (0,9 %). 3,47 mln. Eur (32 %) dvišalės paramos nėra priskiriama prie konkretaus geografinio regiono ir buvo skirti remti tarptautinių organizacijų tikslines agentūras ar fondus, vykdyti visuomenės informavimo projektus apie vystomąjį bendradarbiavimą ir padengti paramos administravimo lėšas. Ši situacija atspindi tai, kad Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikoje mažai orientuojamasi į besivystančius pasaulio regionus už Rytų Europos ribų. Nepaisant to, formuojant ateities Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politiką yra svarbu svarstyti galimybes papildomai bendradarbiauti ir su mažiausiai išsivysčiusiomis šalimis ir kitais ES prioritetiniais vystomojo bendradarbiavimo regionais.

Lietuvos dvišalę paramą taip pat galima skirstyti ir pagal sektorius. 2019 m. didžiausia dalis dvišalės paramos buvo skirta remti partnerių šalių socialinę infrastruktūrą ir paslaugas, kurioms buvo skirta 4,66 mln. Eur (43,4 proc. dvišalės paramos). Šioje srityje daugiausia dėmesio skirta

¹ Taip pat 2,07 mln. Eur dvišalės paramos lėšų yra skiriama tikslinėms įmokoms tarptautinėms organizacijoms ir fondams (angl. *earmarked funding*).

švietimui – 3,16 mln. Eur (29 proc.) ir partnerių šalių valdžiai ir pilietinei visuomenei – 1,14 mln. Eur (10,6 proc.). Tuo tarpu, dvišalės paramos dalis, susijusi su ekonominiu bendradarbiavimu ir diplomatija, buvo gerokai mažesnė. Šioje srityje dvišalė parama skirta partnerių šalių ekonomikos infrastruktūrai – 0,57 mln. Eur (5,4 proc.), daugiausia remiant partnerių šalių energetikos sektorių (0,48 mln. Eur; 4,5 proc.) ir gamybos pajėgumus (0,16 mln. Eur; 1,5 proc.). Taip pat Lietuva skyrė 0,14 mln. Eur (1,3 proc.) tarpsektorinei dvišalei paramai.^{xxxix} Ši tendencija rodo, kad Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politika orientuojasi į paramą šalims sprendžiant socialinius, institucinius ir pilietinius iššūkius, ekonominio bendradarbiavimo prizmei skiriant mažiau dėmesio.

Vertinant dvišalės paramos vykdytojus, didžioji dalis Lietuvos dvišalės paramos² yra vykdoma per viešąjį sektorių. URM Vystomojo bendradarbiavimo departamento duomenimis (kurie yra teikiami EBPO), 2019 m. viešosios institucijos buvo tiesiogiai atsakingos už 56,7 proc. (apie 6 mln. Eur) Lietuvos dvišalės paramos valdymo, nevyriausybinių organizacijų (Lietuvoje ir užsienyje) – 7,3 proc. (apie 780 tūkst. Eur).^{xl} 2020 m. gruodžio 18 d. vykusios „Kurk Lietuvai“ projekto kontekste rengtos viešosios konsultacijos metu daugelis dalyvavusių VB ir viešosios politikos ekspertų pabrėžė, kad Lietuvos institucijos galėtų aktyviau bendradarbiauti su nevyriausybinių organizacijų atstovais vykdant ir formuojant vystomojo bendradarbiavimo politiką bei keliant visų ekosistemos dalyvių kompetencijas. Remiantis 2020 m. EBPO „Development Cooperation Profiles“ apžvalgos duomenimis,^{xli} tokie pastebėjimai yra svarbūs ir į juos yra verta atkreipti papildomą dėmesį, mat šiame dokumente pateikti statistiniai duomenys rodo, kad daugelio Lietuvos regioninių kaimynių šalių vystomojo bendradarbiavimo politikoje nevyriausybinius sektorius turi didesnę vaidmenį dvišalės paramos valdyme: 2018 m. (šiuo metu naujausiai prieinami duomenys) Estijoje nevyriausybinius sektorius buvo atsakingas už 33,6 proc., Čekijoje – 23,1 proc., Slovakijoje – 15,4 proc. Lenkijoje – 10,6 proc., Slovėnijoje – 7,5 proc. dvišalės paramos. Kartu verta atsižvelgti į tai, kad 2020 m. paraiškų, pateiktų Vystomojo bendradarbiavimo bei paramos demokratijai programos projektams įgyvendinti, statistika rodo, kad didžiausia dalis paraiškų šios programos įgyvendinimui pateikė nevyriausybinių organizacijų (34 %), viešosios įstaigos (24 %) ir asociacijos (17 %).

Lietuvos dvišalę paramą taip pat galima skirstyti ir pagal EBPO nustatytas vystomojo bendradarbiavimo politikos sritis. 2018 m. didžiausia daugiašalės paramos dalis buvo skirta gero valdymo ir įtraukiančio dalyvavimo sričiai – 6,2 mln. Eur (58 proc. dvišalės paramos). Kitos svarbios sritys, remiamos Lietuvos dvišalės paramos lėšomis, buvo lyčių lygybė 2,4 mln. Eur (22 proc.), parama prekybos vystymui – 0,16 mln. Eur (1,5 proc.) ir parama aplinkai – 1,3 mln. Eur (12 proc.).^{xlii}

1.3.2. Dvišalės paramos didinimo būtinybė

Dvišalė vystomojo bendradarbiavimo parama dėl savo pobūdžio turi didelį potencialą prisidėti prie Lietuvos užsienio politikos stiprinimo ir generuoti didelę politinę ir ekonominę grąžą. Tačiau, dėl metiniais nacionalinio biudžeto asignavimais paremto finansavimo mechanizmo ir nedidindamos lėšų dalies vystomajam bendradarbiavimui, dvišalės OPV dydis iki šiol išliko nedidelis. Tokia situacija taip pat neleido įgyvendinti didelės apimties ir reikšmingą pridėtinę vertę generuojančių projektų. Nelankstus finansavimo mechanizmas taip pat nenumatė galimybės finansuoti vystomojo bendradarbiavimo projektų tiesioginio skyrimo būdu (be konkurso). Tai trukdė Lietuvos projektų vykdytojams laimėti tarptautinių donorų, ypač ES, finansuojamus projektus, kai

² Dvišalės paramos sudėtinės dalys yra parama biudžetui, atitinkamos įmokos tarptautinėms organizacijoms, projektai, į projektus neįtrauktos administravimo išlaidos, techninė parama, stipendijos, visuomenės informavimas, parama pabėgėliams šalyje donorėje ir kitos neįvardintos išlaidos.

yra reikalingas papildomas nacionalinis bendrasis finansavimas (kofinansavimas).^{xliii} Dėl šių priežasčių, nuoseklus Lietuvos dvišalės OPV didėjimas kol kas buvo sunkiai įmanomas nesukūrus lankstaus finansavimo modelio, neturinčio biudžetinių metų apribojimų. Siekiant spręsti šią problemą, 2020 m. gruodį buvo priimtas^{xliiv} Įstatymo pakeitimo įstatymas, kuriuo norima patobulinti esamą vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės politikos teisinį reglamentavimą taip, kad būtų įmanoma įgyvendinti esminius šios srities pokyčius ir didinti Lietuvos dvišalės OPV dydį.^{xliv} Kaip teigiama įstatymo pakeitimo aiškinamajame rašte, įstatymo pakeitimo uždaviniais siekiama sudaryti galimybę įgyvendinti vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos politikos kokybinius pokyčius (įgyvendinti didelės apimties ir reikšmingą pridėtinę vertę generuojančius, ypač ES lėšomis finansuojamus, vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos projektus).^{xlvi} Įsigaliojus šiam įstatymo pakeitimo įstatymui Lietuvoje yra ruošiamasi steigti Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos fondą (toliau – Fondas), kuriam nebus teikiami metinio biudžeto ciklo reikalavimai. Fondas turėtų būti pradėtas finansuoti nuo 2022 m. sausio 1 d. ir fondu finansuojama vystomojo bendradarbiavimo veikla bus priskiriama prie Lietuvos dvišalės OPV. Svarbu pabrėžti, kad šiuo metu yra ruošiami poįstatyminiai teisės aktai, reglamentuosiantys fondo, veiklą, kurie aiškiau įtvirtins jo veikimo principus. Fondo lėšas sudarys valstybės biudžeto asignavimai, savivaldybių biudžetų lėšos, užsienio šalių, tarptautinių organizacijų bei finansų institucijų ir Lietuvos Respublikos juridinių bei fizinių asmenų savanoriški tiksliniai įnašai, pajamos už investuotas laikinai laisvas lėšas, sugrąžintos projektų lėšos, delspinigiai, palūkanos, baudos ir kitos teisėtai gautos lėšos.^{xlvii}

Įkūrus fondą ir augant Lietuvos galimybėms didinti OPV skiriamas lėšas, tuo pačiu metu yra būtina gerinti ir dvišalių projektų administravimo procesus. Šiuo metu vystomojo bendradarbiavimo dvišalių projektų sumos yra nedidelės, tačiau administravimo procedūros yra sudėtingos ir sukuria papildomą biurokratinę naštą, kuri yra neproporcinga nedidelėms projektų sumoms. Yra svarbu supaprastinti šiuos procesus ir sumažinti laiko ir žmoniškųjų išteklių sąnaudas. Taip pat, atsižvelgiant į numatomas dvišalės OPV augimo tendencijas, reikalinga užtikrinti didesnę Lietuvos valstybės institucijų bendradarbiavimą su pilietine visuomene ir privačiu sektoriumi. Šiuo metu didžioji dalis Lietuvos dvišalės paramos buvo valdoma valstybės institucijų. Siekiant dalintis reformų patirtimis, toks pasiskirstymas tarp vykdytojų yra natūralus. Vis dėlto, siekiant aktyviau įsitraukti į žmogaus teisių, lyčių lygybės ir kitas temas, ypač svarbus yra ir nevyriausybių ir pilietinės visuomenės organizacijų įsitraukimas. Aktyvesnis bendradarbiavimas su pilietine visuomene ir privačiu sektoriumi vykdant projektus padidintų Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo dinamiškumą ir padėtų geriau nustatyti tinkamiausius būdus kelti pilietinės visuomenės ir privataus sektoriaus kompetencijas, kad jie aktyviau įsitrauktų į vystomojo bendradarbiavimo veiklas. Aukštos visų vystomojo bendradarbiavimo ekosistemos dalyvių kompetencijos projektų vykdytojams sukurtų sąlygas aktyviai įsitraukti ir siekti vykdyti daugiau tarptautinio lygio projektų, finansuojamų iš ES ir kitų tarptautinių formatų biudžetų. Toks įsitraukimas ne tik didintų Lietuvos tarptautiškumą VB srityje, bet ir suteiktų galimybę įgyvendinti didesnius, ilgesnės trukmės projektus platesniame geografiniame kontekste. Tokios patirtys vėliau galėtų būti pritaikytos ir vietinių (Lietuvos OPV lėšomis finansuojamų) dvišalių projektų įgyvendinimui.

1.4. Daugiašalė vystomojo bendradarbiavimo politika

1.4.1 Daugiašaliai įnašai ir nesisteminiai prioritetai

2019 m. didžiąją dalį Lietuvos daugiašalės paramos sudarė privalomi ir savanoriški įnašai ir įmokos į vystomojo bendradarbiavimo veiklą vykdančius ar koordinuojančius tarptautinius fondus ir organizacijas, tarptautines finansų institucijas, įskaitant dalį įmokų į ES biudžetą. Šie įnašai

yra susieti su Lietuvos narystėmis ES, JT, Pasaulio banke (PB) ir kitų tarptautinių organizacijų ar programų rėmimu.^{xlvi} 2019 m. ši parama sudarė gerokai didesnę dalį nei dvišalė parama – 49,7 mln. Eur, arba 82 proc. visos Lietuvos OPV. Didelė dalis tarptautinių įnašų yra susieti su šalies naryste tarptautinėse organizacijose arba tarptautiniais įsipareigojimais ir yra privalomi. Tačiau nors daugiašaliai įnašai nesukuria tiek galimybių, kiek dvišalė parama Lietuvai gauti grįžtamąją ekonominę naudą ir tiesiogiai stiprinti ryšius su šalimis partnerėmis, ši parama gali sukurti papildomas galimybes šaliai ir jos piliečiams aktyviau dalyvauti tarptautinių vystomojo bendradarbiavimo formatų veikloje ir jų sprendimų priėmimų procesuose ir stiprinti Lietuvos, kaip valstybės partnerės, įvaizdį.

FM yra pagrindinė institucija, atsakinga už vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo koordinavimą su tarptautinėmis finansų institucijomis ir lėšų, skirtų narystės tarptautinėse finansų institucijose įnašams sumokėti, įskaitant dalį įmokų į ES biudžetą, planavimą valstybės biudžete Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka. FM yra atsakinga už finansinius vystomojo bendradarbiavimo įnašus į tarptautines organizacijas, tokias kaip ES, PB, ir JT. Taip pat FM yra atsakinga už Lietuvos atstovų delegavimą į tokias institucijas kaip Pasaulio bankas (PB)^{xli}. Ši organizacija yra artimai susijusi su vystomojo bendradarbiavimo politikos formavimu ir vykdymu tarptautiniu lygmeniu.

Didžiausią daugiašalės paramos dalį sudaro Lietuvos įnašai į ES biudžetą, kurie Europos Komisijos yra užskaitomi kaip OPV (2019m. 37,63 mln. Eur^l). Ši įmokų dalis yra laikoma OPV dėl to, kad ji yra naudojama ES vystomojo bendradarbiavimo veiklų finansavimui.^{li} Šios įmokos yra susijusios su Lietuvos naryste ES ir yra privalomos, taigi Lietuva neturi galybės daryti įtaką tam, kaip šios lėšos yra skirstomos vykdant ES ir jos vystomojo bendradarbiavimo instrumentų projektus ir programas. Kitas didžiausias daugiašalis įnašas yra skiriamas į ES Europos plėtros fondą (EPF). 2019 m. šiam fondui buvo skirta 8,31 mln. Eur. Nuo 2011 m. Lietuva EPF yra skyrusi virš 40 mln. Eur ir yra beveik 100 proc. grynoji mokėtoja EPF.^{lii}

Šiuo metu ES VB politikoje prasideda svarbūs finansiniai ir struktūriniai pokyčiai. Naujoje 2021–2027 m. ES daugiametėje finansinėje programoje EPF yra įtrauktas į ES biudžetą kaip viena iš biudžeto programų. Siekiant darnesnio ES išorės politikos instrumentų veikimo, didesnio efektyvumo ir skaidrumo, jis sujungtas su keliais kitais ES išorės instrumentais sukuriant naują programą „Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument“ (NDICI).^{liii} Šie pokyčiai taip pat reiškia, kad visa ES vystomojo bendradarbiavimo parama bus finansuojama iš ES biudžeto ir už jos įgyvendinimą bus atsakinga Europos Komisija. Dalinai, Lietuva turės galimybę prisidėti prie NDICI sprendimų Tarybos darbo grupės procesuose, tačiau daugiausiai per NDICI remiamų veiklų įgyvendinimo užtikrinimą. Tuo tarpu didžiausios galybės Lietuvai tiesiogiai prisidėti prie NDICI daugiamečių orientacinių programų ir veiksmų planų rengimo yra bendradarbiaujant su ES delegacijomis besivystančiose šalyse teikti siūlymus jų numatomoms ES vystomojo bendradarbiavimo programoms ir prisidėti prie bendrų programavimo dokumentų rengimo. Be ES, 2019 m. daugiašalė parama taip pat buvo skirta Jungtinėms Tautoms (JT) (2,1 mln. Eur), iš kurių 1.63 mln. Eur skirta JT agentūroms ir taikos palaikymo misijoms.^{liiv} Kita svarbi tarptautinė institucija vystomojo bendradarbiavimo kontekste yra Pasaulio bankas. Pasaulio banką sudaro 5 organizacijos: Tarptautinis rekonstrukcijos ir plėtros bankas (TRPB), Tarptautinė plėtros asociacija (TPA), Tarptautinė finansų korporacija (TFK), Daugiašalė investicijų draudimo agentūra ir Tarptautinis investicinių ginčų sprendimo centras. FM planuoja valstybės biudžete ir sumoka įnašus už Lietuvai priklausančios TRPB, TFK kapitalo dalies padidinimą (tai yra apskaitoma kaip OPV) ir moka įmokas į TPA išteklių papildymą. Šiuo metu be kasmetinių įnašų TPA (1 mln. Eur) yra mokama už TRPB kapitalo padidinimą. Mokėjimai už TRPB kapitalo padidinimą atliekami lygiomis dalimis (apie 1,7 mln. Eur per metus) 2020–2022 m. laikotarpiu.

Įmokos apskaitomos kaip OPV	Įmokos 2020 m. (EUR)	Planuojamos įmokos 2021 m.
<i>Europos plėtros fondas</i>	8 314 977,16	~7 600 000*
<i>TRPB kapitalo padidinimas</i>	1 670 959,56	~1 700 000
<i>TPA išteklių papildymas</i>	1 000 000	1 500 000
<i>Pabėgėlių Turkijoje rėmimo priemonė**</i>	767 608	455 676
<i>Europos investicijų banko Rytų partnerystės techninės pagalbos patikos fondui</i>	100 000	100–200 tūkst.
	11 853 544,72	

2 pav. Visos FM įmokos, kurios apskaitomos kaip OPV. Šaltinis: LR finansų ministerija

* Nuo 2021 m. EPF yra biudžetizuotas, keičiasi įmokų mokėjimo tvarka

** Pervesta ES Pabėgėlių Turkijoje rėmimo priemonei, kurios gavėja, remiantis EBPO metodika, nurodoma Turkija. Dėl to šis įnašas yra priskaitomas prie Lietuvos dvišalės OPV.

Be narystės tarptautinėse organizacijose ir įmokų į jų fondus, Lietuva taip pat moka bendrąsias savanoriškas įmokas į kitas tarptautines organizacijas ir fondus, tačiau jos siekia tik 0,66 mln. Eur. Dalis lėšų 2019 m. buvo skirta savanoriškiems įnašams, siekiant remti tarptautinius fondus ir instrumentus per URM Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programą:

Savanoriški įnašai	Lėšos, tūkst. Eur
Lėšos, skirtos SIDA programai dėl paramos teikimo EHU įgyvendinti	200,0
Ekspertų paramos reformoms ir ekonomikos augimui fondui Ukrainoje	200,0
Profesionalų reformoms remti mechanizmui	
EBPO Eurazijos konkurencingumo programai	30,0
Europos paramos demokratijai fondui	25,0
ESBO Specialiajai stebėjimo misijai Ukrainoje	20,0
Azijos ir Europos fondui	20,0
Moterų taikos ir humanitariniam fondui	20,0
JT vaikų fondui (UNICEF)	15,0
JT Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biurui	12,0
ES ir Lotynų Amerikos ir Karibų fondui	10,0
Europos Tarybos veiksmų planui Ukrainai 2018–2021 m. įgyvendinti	10,0
JT žmogaus teisių stebėjimo misijai Ukrainoje	10,0
ES patikos fondui Kolumbijai	10,0
UNESCO Tarptautinei komunikacijos vystymo programai	10,0
Fondui „Gyvenimo linija“	9,0
JT Lyčių lygybės ir moterų įgalinimo padaliniiui „UN Women“	5,0

JT vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuro veiklai Gruzijoje (Sakartvele)	5,0
Iš viso:	631,0

3 pav. Įnašai į tarptautinius fondus ir instrumentus per URM Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programą 2019 m. Šaltinis: LR užsienio reikalų ministerija.

Skirdama savanoriškus įnašus Lietuva vadovaujasi bendraisiais Įstatyme numatytais plačiais tikslais, tačiau smulkesnių prioritetų išskirta nėra. Taigi strateginio dokumento poreikį atliepia ir daugiašalės paramos veikla – numatyti ilgalaikiai ir konkretūs, siauresni prioritetai padėtų nukreipti savanoriškus įnašus ir prisidėti prie tarptautinių organizacijų veiklos tikslingiau ir vientisiau, taip sustiprinant ir bendrą Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politiką.

1.4.2. Įsitraukimas į tarptautinių organizacijų veiklą

Daugiašalė Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo veikla vykdoma ne tik per įnašus į tarptautines organizacijas ir programas, bet ir šalies bei piliečių dalyvavimą tarptautinių organizacijų ir institucijų vystomojo bendradarbiavimo veikloje. Aktyvus dalyvavimas tarptautinių organizacijų veikloje padeda prisidėti prie tarptautinio politikos formavimo ir sprendimų priėmimo. Lietuvos atstovams dalyvaujant tokių organizacijų kaip ES, JT, PB, ir EBPO veikloje, šalis įgyja papildomų galimybių ne tik stebėti ir įgyvendinti bendras priimamas strategijas, bet ir prisidėti prie tarptautinių vystomojo bendradarbiavimo standartų ir procedūrų kūrimo ir taip perkelti savo žinias ir patirtį į kitą – politikos formuotojos – lygmenį.

Būdama ES šalis narė, Lietuva turi galimybę prisidėti prie ES sprendimų dėl vystomojo bendradarbiavimo politikos. Lietuvos piliečių darbas ES institucijose, atsakingose už vystomojo bendradarbiavimo veiklą ir jos įgyvendinimą, padeda aktyviai įsitraukti į sprendimų priėmimo procesą. CPVA taip pat prisideda prie Lietuvos įsitraukimo į ES VB politiką – tiesiogiai prisidedama prie VB projektų ir programų valdymo ir įgyvendinimo.^{lv} Vien 2018 m. CPVA pradėjo įgyvendinti dvi ES deleguoto bendradarbiavimo programas Ukrainoje: programos susijusios su parama viešųjų finansų valdymui (bendra programos vertė – 50 mln. Eur) ir parama teisės viršenybės reformoms (bendra programos vertė – 15 mln. Eur).^{lvi} Tuo tarpu 2021 metais CPVA kartu su Vokietijos vystomojo bendradarbiavimo agentūra (GIZ) perims pirmininkavimą Europos vystomojo bendradarbiavimo praktikų tinklui (angl. *Practitioners' Network for European Development Cooperation*).^{lvii} Šis praktikų tinklas sujungia ES šalių narių vystomojo bendradarbiavimo politiką įgyvendinančias agentūras ir suteikia galimybę dalyvaujančioms agentūroms tarpusavyje dalintis informacija ir sukaupia gerą patirtimi.^{lviii} Toks tarptautinių partnerių pasitikėjimas taip pat rodo CPVA brandą administruojant vystomojo bendradarbiavimo projektus ir Lietuvos, ir ES lygmeniu. Taip pat verta paminėti aktyvų Lietuvos viešųjų institucijų dalyvavimą ES finansuojamuose Dvynių projektuose, kuriais yra padedama ES partnerėms šalims vykdyti reformas. 2019 m. Lietuvos institucijos laimėjo galimybę įgyvendinti 6 ES Dvynių projektus, kurių bendra vertė buvo 6,1 mln. Eur (2004–2019 m. iš viso laimėti 109 projektai).^{lix}

Kiti svarbūs tarptautiniai vystomojo bendradarbiavimo formatai, kurių narė yra Lietuva ir kuriuose Lietuvos atstovai gali svariai prisidėti prie sprendimų priėmimo procesų, yra JT, PB ir EBPO. 2019 m. Lietuva prisidėjo prie JT Saugumo Tarybos rezoliucijos Nr.1325 (2000) dėl moterų taikos ir saugumo įgyvendinimo.^{lx} FM atstovas PB valdyboje atstovauja Lietuvai Šiaurės ir Baltijos šalių grupėje, kurią sudaro Baltijos ir Skandinavijos šalys. FM, atstovaudama Lietuvai Pasaulio banke, vadovaujasi Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos bendromis kryptimis numatytais įstatyme ir, jei reikalinga, derina svarbesnius ar prioritetinius valstybių klausimus su URM. Ši šalių grupė yra viena iš didžiausių TPA valstybių donorių ir rėmėjų – ketvirta didžiausia donorė į paskutinįjį (19-ąjį) TPA išteklių papildymą po Jungtinės Karalystės, Japonijos ir Jungtinių

Amerikos Valstijų, Šiaurės ir Baltijos šalių grupė turi savo suderintą koordinavimo procedūrą ir taisyklių dokumentą ir yra išsikėlusį strateginius ir tematinius prioritetus ir prioritetinių šalių sąrašą, kuriuos atnaujina kiekvienais metais. Šiuo metu strateginiai prioritetai yra šie:

- klimato kaita;
- energetika;
- nestabilios, konfliktų paveiktos ir pažeidžiamos valstybės;
- vidaus išteklių sutelkimas;
- garantijos.

Tuo tarpu tematiniai prioritetai yra šie:

- lyčių lygybė;
- žmogaus teisės;
- darbo vietų kūrimas ir ekonominė transformacija;
- skaitmenizacija;
- žmogiškasis kapitalas;
- valstybių skolos tvarumas;
- aplinkos tvarumas.

Strateginių prioritetų temomis yra parengti strateginiai dokumentai (*strategic papers*) su išsikeltais veiksmų planais (ilgalaikiais ir metiniais). Taip pat valstybės yra pasidalijusios prioritetinių valstybių klausimų (šalių strategijų, projektų) koordinavimą – Lietuva koordinuoja Ukrainos klausimus.

Taip pat yra svarbu paminėti, kad nuo 2018 m. Lietuva yra ir EBPO narė^{lxi}. Kiekvienais metais Lietuva teikia EBPO Paramos vystymuisi komitetui (PVK) statistinę Lietuvos suteiktos paramos vystymuisi ir humanitarinės pagalbos ataskaitą, tačiau nėra šio komiteto visateisė narė.^{lxii} PVK VB ekspertų platforma nustato tarptautinius standartus ir tikslus įvairioms tarptautinės politikos sritims, susijusioms su VB, ir leidžia šalims narėms dalintis gerųjų praktikų patirtimi.^{lxiii} Lietuva PVK dalyvauja šalies stebėtojos statusu, kas leidžia šaliai sekti komiteto veiklą ir šalies institucijoms teikti prašymus vystomojo bendradarbiavimo kompetencijų kėlimo projektams, įgyvendinamiems PVK ekspertų. Be bendradarbiavimo su tarptautinėmis organizacijomis, Lietuva taip pat tiesiogiai bendradarbiauja ir su kitomis donorėmis šalimis – aktyviausiai per Lietuvos diplomatinės atstovybes ir ambasadas.

2. Siūlomi sprendimai

Apžvelgus esamą situaciją matyti, kad Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikoje esama daug galimybių šios politikos veiksmingumo stiprinimui. Galimybes atskleidžia tiek palanki situacija ir didėjantis politinis dėmesys šiai politikai, tiek kitų užsienio šalių gerųjų praktikų pavyzdžiai, tiek analizuojant esamą situaciją išryškėję iššūkiai. Galimybės šiame dokumente suskirstytos pagal anksčiau apžvelgtas tris vystomojo bendradarbiavimo sritis – bendrą vystomojo bendradarbiavimo politiką tobulinti padedantys veiksmai ir atskiros priemonės dvišalės ir daugiašalės vystomojo bendradarbiavimo veiklos veiksmingumo stiprinimui. Priede pateikiamoje veiksmų ir priemonių plano lentelėje papildomai nurodomi galimi veiksmai, už juos atsakingos institucijos ir numatytas laikotarpis, iki kada šie veiksmai turėtų būti atlikti. Atsižvelgiant į šiuos veiksmus yra svarbu numatyti, kad prie jų įgyvendinimo turi prisidėti ne vien tik pagrindinės institucijos, atsakingos už šios politikos koordinavimą. Siekiant siūlomų priemonių visavertiško įgalinimo, prie jų įgyvendinimo turi prisidėti visos institucijos, atsakingos už Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politiką, kurios priedo lentelėje nėra atskirai įvardintos.

2.1. Bendrieji vystomojo bendradarbiavimo politikos tobulinimo aspektai

2.1.1. Politikos kryptčių dokumentas, geografiniai ir teminiai prioritetai

Įvertinus esamą Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos situaciją galima teigti, kad jos įgyvendinimo struktūroje šiuo metu egzistuoja fragmentacija tarp skirtingų valstybės institucijų. T. y. dvišalės paramos lėšas administruoja daug skirtingų institucijų, kurios, tuo pačiu metu, vykdydamos vystomojo bendradarbiavimo veiklą, taip pat bendradarbiauja su Lietuvos atstovybėmis partnerėse šalyse, o vienoje vietoje įvardintų, bendrų principų (teminių, geografinių prioritetų, kuriais remiantis parama turėtų būti teikiama) ir aiškių, laike apibrėžtų, tikslų, nėra. Tai sukuria problemą siekiant vykdyti kryptingą šalies vystomojo bendradarbiavimo politiką ir siekti bendrų tikslų, kurti vientisą šalies įvaizdį vystomojo bendradarbiavimo srityje. Siekiant, kad Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politika būtų kryptinga ir atstovautų bendriems šalies interesams, šios politikos įgyvendinime yra svarbu turėti aiškiai numatytas ir įvardintas bendras veiklos kryptis ir tikslus, vykdant vystomąjį bendradarbiavimą ir teikiant OPV. Siekiant stiprinti Lietuvos VB politiką ir tarpinstitucinį bendradarbiavimą, yra siūloma sukurti ir įtvirtinti Lietuvos 2022–2025 m.³ vystomojo bendradarbiavimo politikos kryptčių dokumentą. Toks dokumentas, kurio šiuo metu Lietuvos VB institucinėje sąrangoje nėra, turėtų būti lakoniškas ir praktiškas, jis numatytų ir įtvirtintų ilgalaikius šalies vystomojo bendradarbiavimo politikos geografinius ir sektorinius prioritetus ir veikimo principus bei tikslus. Šio dokumento sukūrimas taip pat įgyvendintų ir LR Vyriausybės programos 256.6 punktą^{lxiv}, numatantį, kad Lietuvos VB politikoje turi būtų išgryninti geografiniai ir teminiai prioritetai.

Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos kryptčių ir tikslų dokumento kūrimo svarba jau buvo pabrėžta ankstesnio vystomojo bendradarbiavimo politikos stiprinimui skirto projekto „Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo gerinimas bei Lietuvos viešojo valdymo institucijų ir jų darbuotojų gebėjimų stiprinimas“ metu. Projektas vykdytas 2018–2020 m. ES struktūrinių fondų lėšomis ir jo metu sukurtose teisės aktų tobulinimo rekomendacijose^{lxv} yra siūloma parengti ilgalaikę (3–5 metų) Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo veiklos strategiją. Rekomendacijose teigiama, kad ši strategija galėtų būti pagrįsta dokumentu, nustatančiu Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos temines ir geografines kryptis, tikslus ir vertinimo rodiklius. Rekomendacijose teigiama, kad tokio kryptčių dokumento parengimas ir įtvirtinimas leistų nuosekliau, kryptingiau, efektyviau ir racionaliau planuoti ir valdyti vystomajam bendradarbiavimui skirtas lėšas bei pasiekti kokybiškesnius ir tęstinius rezultatus, tuo pačiu didinant Lietuvos VB paramos žinomumą. Toks dokumentas taip pat turėtų būti reguliariai peržiūrimas ir atnaujinamas pagal atitinkamus kokybinius ir kiekybinius vertinimo rodiklius bei esamus Lietuvos ir jos šalių partnerių bendradarbiavimo interesus.

Danijos^{lxvi}, Slovėnijos^{lxvii}, Slovakijos^{lxviii}, Čekijos^{lxix} ir Estijos^{lxx} vystomojo bendradarbiavimo politikos praktikos rodo, kad kitos šalys donorės taip pat susieja savo VB politiką su aiškiai apibrėžtais ir ilgalaikiais strateginiais dokumentais. Šie dokumentai padeda šalims formuoti konkrečią vystomojo bendradarbiavimo politiką ir numatyti tikslas jos kryptis, priemones, tikslus ir rodiklius. Bendri vystomojo bendradarbiavimo politikos kryptčių dokumentai taip pat padeda stiprinti dvišalės ir daugiašalės paramos sinergiją. Susiejus dalyvavimą tarptautiniais formatais su įtvirtintais vystomojo bendradarbiavimo prioritetais yra lengviau atstovauti nacionaliniams vystomojo

³ Svarstytinas ir kitoks laikotarpis. Čia 3 metai pasirinkti dėl įprastos užsienio šalių praktikos rengti vystomojo bendradarbiavimo strategijas 3 metų laikotarpiui.

bendradarbiavimo interesams tarptautinėse organizacijose ir bendradarbiauti su svarbiausiais jų instrumentais ir programomis.

Siekiant, kad kryptių dokumentas formuotų ilgalaikę ir konkrečią Lietuvos reputaciją vystomojo bendradarbiavimo politikoje, dokumente siūloma numatyti ilgalaikius Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos teminius prioritetus. Šie prioritetai numatyti konkrečias temines sritis, kurioms yra teikiamas prioritetas skiriant OPV ir remiant vystomojo bendradarbiavimo projektus ir programas. Šiuo metu Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo tikslai ir prioritetai, įvardinti Įstatyme, apžvelgia labai platų kryptių spektrą^{lxxi} ir tai kelia iššūkių tikslingam ribotų išteklių paskirstymui ir sudaro sąlygas pastebimai didelei paramos ir politikos veiklos kryptių fragmentacijai. Atnaujinant šią politiką, yra siūloma išsikelti mažesnę skaičių prioritetinių temų. Danijos, Slovėnijos, Slovakijos, Čekijos ir Estijos praktikos rodo, kad siekdamas spręsti šias problemas šalis donorės išskiria prioritetines sektorines linijas remiantis šalių lyginamaisiais privalumais prieš kitas donores šalis ir geriausiomis galimybėmis prisidėti prie DVT įgyvendinimo. Lietuvos atveju tokios kryptys galėtų būti susietos su viešojo valdymo, lyčių lygybės, skaitmenizacijos ir darnaus gamtos išteklių valdymo temomis. Šiose temose Lietuva turi daug gerosios patirties. Temos taip pat yra tiesiogiai susijusios su kertiniais Lietuvos DVT įsipareigojimais. Tuo tarpu parama demokratijai, kaip vienas ryškiausių Lietuvos užsienio politikos prioritetų, galėtų būti numatyta kaip horizontalus (angl. *cross-cutting*) Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos prioritetas, kurį yra siekiama maksimaliai integruoti (angl. *mainstreaming*) į bendrą VB politiką. Tai reikštų, kad, skirstant paramą, būtų galima teikti prioritetą tiems projektams, kurie tiesiogiai arba netiesiogiai prisideda prie demokratijos ir žmogaus laisvių plėtros partnerėse šalyse ir skiria papildomą dėmesį jautrausioms šių šalių visuomenės grupėms pagal JT vystomojo bendradarbiavimo darbotvarkės kertinį principą “nepalikti nei vieno nuošalyje” (angl. *Leave No One Behind*). Tuo pačiu, įtvirtinus šį horizontalų prioritetą, būtų galima užtikrinti, kad jokia Lietuvos remiama vystomojo bendradarbiavimo veikla neprieštarautų šiems principams.

Gero viešojo valdymo tema yra susijusi su politinių ir ekonominių reformų patirties dalinimusi su šalimis partnerėmis siekiant stiprinti jų demokratiškumą ir pagarbą žmogaus teisėms bei viešų institucijų našumą. Siekiant užtikrinti veiksmingą Lietuvos bendradarbiavimą viešojo valdymo tema, reikia detalizuoti Lietuvos gerąsias praktikas išsiskiriant ir inventorizuojant konkrečias viešojo valdymo inovacijas ir technologijas, kuriose Lietuva turi daugiausia galimybių siūlyti paramą šalims partnerėms. Nustatant šią temą kaip prioritetinę kryptių dokumente, yra siūloma paruošti gerųjų Lietuvos viešojo valdymo sistemų ir demokratijos sklaidos praktikų sąrašą. Toks sąrašas būtų naudingas viešinant ryškiausias ir stipriausias Lietuvos viešojo valdymo sritis (pvz., mokesčių valdymo sistemos, pasienio kontrolė, kibernetinis saugumas, finansinių technologijų vystymosi infrastruktūra ir t. t.) tarptautiniams partneriams vystomojo bendradarbiavimo srityje. Siekiant stiprinti Lietuvos bendradarbiavimą su besivystančiomis šalimis viešojo valdymo srityje, taip pat svarbu yra aktyviai skatinti Lietuvos viešojo valdymo inovacijų centrus įsitraukti į vystomojo bendradarbiavimo veiklą (pvz., Govtech lab^{lxxii}). Šių centrų bendradarbiavimas su besivystančių šalių viešojo sektoriaus atstovais, dalinantis valdymo inovacijų patirtimi, stiprintų ir Lietuvos, kaip viešojo valdymo inovacijų ir technologijų lyderės, įvaizdį pasaulyje. Taip pat šioje srityje Lietuva gali suteikti naujų galimybių Lietuvos verslo atstovams plėsti savo veiklą partnerių šalių rinkose: skatinant demokratiškas institucijų įtvirtinimą ir reformas, sukuriama skaidrią aplinką verslui (ypač per reformų patirties dalinimąsi konkurencijos, viešųjų pirkimų, teismų ir teisėsaugos funkcionavimo, aplinkosaugos standartų, ir infrastruktūros potemėse).

Lyčių lygybės, kaip prioritetinės Lietuvai temos, išskyrimas yra pagrįstas šios temos ypatinga svarba siekiant įgyvendinti DVT programos įsipareigojimus, kadangi lyčių lygybės principai yra susieti su visų DVT įgyvendinimu.^{lxxiii} Lyčių lygybės prioritetų numatymas kryptių dokumente taip pat stiprintų Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos sąsajas su ES vystomojo

bendradarbiavimo politika. ES lyčių lygybės veiksmų planas išorės veiksams numato, kad iki 2025 m. 85 proc. visų naujų ES išorės veiksmų, įskaitant vystomąjį bendradarbiavimą, prisidės prie lyčių lygybės ir moterų įgalinimo.^{lxxiv}

Skaitmenizacijos sritis yra siūloma dėl šalies pasiekimų šioje temoje ir turimų gerųjų praktikų patirties finansų ir informacijų ir ryšių technologijų sektoriuose bei e. valdymo srityje.^{lxxv} Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo orientacija į skaitmenizacijos sritį taip pat būtų susieta ir su dabartiniais ES vystomojo bendradarbiavimo prioritetais. Pavyzdžiui, šiuo metu ES siekia didinti veiklą šioje srityje įgyvendinant „Digital for Development (D4D)“ programą^{lxxvi}, skatinančią ES bendradarbiavimą su besivystančiais pasaulio regionais skaitmenizacijos srityse.

Darnaus gamtos išteklių valdymo ir kovos su klimato kaita tema yra susijusi su vystomojo bendradarbiavimo veikla energetikos našumo, darnaus susisiekimo ir technologijų bei gerųjų praktikų mainų gamtos išteklių valdymo srityse.

Verta paminėti, kad 2020 m. gruodžio 18 d. konsultacijos metu daugelis dalyvavusių vystomojo bendradarbiavimo ekspertų ir suinteresuotų šalių atstovų pritarė siūlymams dėl Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo paramos teikimo orientavimo demokratijai ir viešajam valdymui, skaitmenizacijai, žaliajai ekonomikai ir lyčių lygybei besivystančiose šalyse. Diskusijos metu nemaža dalis dalyvių taip pat pabrėžė, kad galutinių teminių prioritetų nustatymas turi kilti iš papildomų viešųjų diskusijų tarp valstybės institucijų, pilietinės visuomenės atstovų ir asocijuotų verslo struktūrų. Tai sudarytų geresnes galimybes kurti tyrimais ir praktikomis pagrįstą vystomojo bendradarbiavimo politiką.

Galutinių prioritetinių vystomojo bendradarbiavimo kryptių nustatymo procesas turėtų būti susietas ir su naujuoju ES vystomojo bendradarbiavimo finansavimo instrumentu NDICI, ir tai kaip Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo ekosistemos dalyviai galėtų dalyvauti ar vykdyti instrumentu finansuojamas veiklas. NDICI, konsoliduosiantis daugumą prieš tai egzistavusių vystomojo bendradarbiavimo paramos instrumentų, numato svarbius pokyčius ES vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinime ir biudžete.^{lxxvii} 2021–2027 m. laikotarpiu planuojama per šį instrumentą skirti 79,5 mlrd. Eur ES bendradarbiavimui su trečiosiomis šalimis, įskaitant ir vystomojo bendradarbiavimo veikloms.^{lxxviii} Šis instrumentas suteiks reikšmingas projektų bendrojo finansavimo (kofinansavimo) galimybes ir Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo ekosistemos atstovams. Siekiant kuo veiksmingiau išnaudoti NDICI bendrojo finansavimo (kofinansavimo) galimybes Lietuvos dalyvių vykdomai veiklai yra svarbu atkreipti dėmesį į tarptautines tendencijas ir susieti Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo kryptis su jomis. Tai sudarytų geresnes galimybes Lietuvos VB ekosistemos dalyviams dalyvauti konkursuose dėl vystomojo bendradarbiavimo projektų finansavimo. Rengiant šį dokumentą, taip pat yra svarbu lygiagrečiai įvertinti ir išryškinti ir Lietuvos šalių - partnerių bendradarbiavimo interesus ir poreikius.

Geografiniai Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos prioritetai yra aiškiausia dabartinės vystomojo bendradarbiavimo politikos strateginė dalis. Atsižvelgiant į Rytų partnerystės šalių istorines ir politines sąsajas su Lietuva, galima teigti, kad šios šalys išliks svarbiausiu vystomojo bendradarbiavimo politikos geografiniu prioritetu. Šią kryptį taip pat yra siūloma įtvirtinti ir siūlomame dokumente, papildomai numatant konkrečius kriterijus, pagal kuriuos Lietuva rinksis prioritetines partneres šalis ir veiklos regionus ateityje. Kartu su vystomojo bendradarbiavimo kryptių dokumentu, bendradarbiavimas su Rytų partnerystės šalimis taip pat gali būti stiprinamas kuriant atskiras bendradarbiavimo strategijas su svarbiausiomis Lietuvos šalimis partnerėmis –

Moldova, Ukraina ir Sakartvelu⁴. Tokiose strategijose būtų įvardijami atskiri planai, numatantys bendradarbiavimo prioritetus ir tikslus, geriausiai atitinkančius partnerių šalių vystymosi iššūkius ir Lietuvos galimybes prisidėti prie jų sprendimo. Tokių strategijų kūrimas padėtų užtikrinti ilgalaikį bendradarbiavimą su partnerėmis šalimis ir stiprinti ilgalaikį bendradarbiavimo poveikį.

Be Rytų partnerystės šalių, Lietuvai taip pat yra verta atsižvelgti ir į papildomos bendradarbiavimo strategijos su kitais regionais kūrimą. Afrikos žemynas ir jo šalys yra numatomi kaip ES svarbiausias ilgalaikis geografinis VB prioritetas. ES NDICI instrumente, kuris suteiks daugiausiai tarptautinio finansavimo galimybių ateityje Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo projektų įgyvendinimui, didžiausia dalis biudžeto numatyta Afrikos šalims. 2021–2027 m. NDICI instrumentu vystomojo bendradarbiavimo projektams Afrikoje siekiama skirti 29 mlrd. Eur, ES kaimynystės šalims: 19 mlrd., 8 mlrd. Eur Azijos ir Ramiojo vandenyno šalims, 3 mlrd. Eur Šiaurės ir Pietų Amerikos žemynams.^{lxxxix} Regioniniai Lietuvos kaimynai^{lxxx} atsižvelgia į ES vystomojo bendradarbiavimo politiką ir siekį skatinti šalių narių bendradarbiavimą su Afrika ir patys taip pat numato artimesnį bendradarbiavimą su šiuo žemynu kaip natūralų jų vystomojo bendradarbiavimo politikos progreso ir brandos žingsnį. Šiuo metu Lietuva oficialios bendradarbiavimo strategijos su šiuo žemynu neturi, tačiau įvertinus jo svarbą ES, be Rytų partnerystės šalių yra svarbu svarstyti galimybes numatyti ir ilgalaikę Lietuvos bendradarbiavimo strategiją Afrikoje ar kituose regionuose. 2020 m. gruodžio 18 d. konsultacijos metu, dauguma dalyvavusių diskusijos dalyvių taip pat pritarė aktyvesnio bendradarbiavimo su Afrika svarbai. Taip pat, atsižvelgiant į jau turimą Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo patirtį visame pasaulyje, yra svarbu svarstyti galimybes kurti vystomojo bendradarbiavimo strategijas Artimųjų Rytų ir Centrinės Azijos regionams.

Kuriant Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos krypties strateginį dokumentą, jo numatomos kryptys taip pat turi būti susietos ir su veiklos veiksmingumo rodikliais. Kadangi šiuo metu vienintelis Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos rodiklis yra OPV dydis, nurodytas NPP^{lxxxix}, menkai atspindintis politikos vykdymo kryptis ir veiksmingumą, yra siūloma dokumente įtvirtinti papildomus kokybinius ir kiekybinius vystomojo bendradarbiavimo politikos veiksmingumo vertinimo rodiklius. Tai leistų geriau suprasti, ko tiksliai yra siekiama ir įvertinti progresą vykdant šią politiką. Slovėnijos ir Slovakijos vystomojo bendradarbiavimo politikos praktikos rodo, kad šalys gali išsikelti kokybinius ir kiekybinius rodiklius, vertinančius vystomojo bendradarbiavimo politiką. Daugiau oficialių veiksmingumo vertinimo rodiklių padėtų pilnavertiškai įvertinti vystomojo bendradarbiavimo politikos rezultatus ir užtikrinti naudojamų resursų politinę ir ekonominę naudą ir šalims partnerėms, ir Lietuvai. Galimų rodiklių, naudojamų užsienio šalyse, pavyzdžiai:

- paramos dalis, skiriama projektams, tiesiogiai susijusiems su vystomojo bendradarbiavimo politikos prioritetais;
- projektų, finansuotų kartu su tarptautiniais partneriais (kofinansuotų), skaičius per metus;
- verslo, nevyriausybinių sektoriaus atstovų, vykdančių VB projektus, skaičius per metus.

Tokių rodiklių sukūrimas ir įtvirtinimas suteiktų galimybę įvertinti vystomojo bendradarbiavimo politikos veiksmingumą, geriau suprasti jos poveikį ir atnešamą naudą bei reguliariai vertinti ir peržiūrėti šios politikos strategiją.

---

⁴ Svarstytinis ir papildomas strategijos kitoms valstybėms, pvz. Baltarusijai.

2.1.2 Parama demokratijos plėtrai

Parama demokratijai ir pilietinės visuomenės stiprinimas yra veikla, strategiškai susijusi su Lietuvos užsienio politikos principais ir tikslais stiprinti stabilumą ir demokratizaciją, didinti pagarbą demokratijai ir žmogaus teisėms Rytų partnerystės šalyse. Lietuva turi daug pasiekimų remiant demokratizaciją už šalies ribų, Rytų partnerystės šalių siekius integruotis į ES struktūras. Pavyzdžiui, inicijuojant ES sprendimus dėl veiksmų reaguojant į 2020 m. rugpjūčio mėn. Baltarusijos prezidento rinkimų rezultatų neteisėtumą, išreiškiant paramą Ukrainos suverenitetui ir nepriklausomybei dalyvaujant JT Saugumo Taryboje ir kt. formatais, suteikiant prieglobstį kovotojams už laisvę ir demokratiją iš įvairių pasaulio šalių. URM taip pat nuo 2014 m. vykdo Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programą, kuria siekiama skatinti demokratizaciją, politinę ir ekonominę integraciją su ES, socialines ir ekonomines reformas Rytų partnerystės šalyse.^{lxxxii}

Remiantis pastarųjų metų demokratizacijos iššūkiais Rytų Europoje ir tarptautinio demokratijos analizės centro „Freedom House“ išvadomis^{lxxxiii}, galima numatyti, kad demokratija ir pagarpa žmogaus teisėms išliks viena iš svarbiausių temų ne tik Rytų Europoje, bet ir daugelyje besivystančių pasaulio regionų. Dėl šių priežasčių yra svarbu gerinti ir didinti Lietuvos reputaciją ir reikšmę tarptautiniuose demokratijos stiprinimo procesuose. Siūloma paruošti Lietuvos, kaip paramos demokratijai centro (*Democracy Hub*) vystomojo bendradarbiavimo srityje, įgyvendinimo veiksmų planą. Veiksmų planas numatytų privalomas priemones vystomojo bendradarbiavimo srityje, leidžiančias stiprinti šalies, kaip stipraus paramos demokratijai centro, įvaizdį iki būsimo pirmininkavimo ES Tarybai 2027 m.

Šio veiksmų plano siūlymas yra tiesiogiai susijęs su LR Vyriausybės programos numatomais sėkmės rodikliais Lietuvos užsienio politikoje, ypač 2024 m. rodikliu: „Lietuva – svarbus pokyčių subjektas plečiant laisvės ir demokratijos erdvę mūsų regione ir už jo ribų.“^{lxxxiv} Įgyvendinimo veiksmų plane yra siūloma numatyti priemones, kurios padėtų Lietuvai sukurti patrauklias sąlygas tarptautinėms organizacijoms ir institucijoms, dirbančioms vystomojo bendradarbiavimo ir demokratijos plėtros srityje, kurti atstovybes ir paramos administravimo centrus Lietuvoje. Tuo pačiu metu šis planas turi numatyti Lietuvos institucijų ir pilietinės visuomenės atstovų bendradarbiavimo galimybes remiant Rytų partnerystės valstybių demokratizacijos procesus. Veiksmų plane taip pat yra svarbu numatyti priemones, kurios suteiktų galimybę Lietuvai dalintis politinių ir ekonominių reformų patirtimi skatinant demokratijos ir laisvės plėtrą visose besivystančiose pasaulio šalyse.

2.1.3. Atviri duomenys ir viešinimas – neišnaudotos galimybės

Nors vystomasis bendradarbiavimas – neatsiejama Lietuvos užsienio politikos dalis ir politinis dėmesys jai didėja, visuomenės palaikymas šiai užsienio politikos daliai galėtų būti didesnis. Dėl to yra svarbu, kad visuomenė turėtų daugiau galimybių geriau suprasti šią politiką, suprasti, kaip ši politika yra vykdoma ir kaip panaudojamos jai skiriamos lėšos. Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo lėšų skirstymo statistikos viešinimas yra svarbi priemonė visuomenės ir ekosistemos dalyvių informavimui apie vystomojo bendradarbiavimo veiklą ir rezultatus. Šiuo metu vystomojo bendradarbiavimo projektų, finansuojamų URM (2019 m. ši dalis sudarė 6 % OPV), statistika ir projektų informacija yra skelbiama www.ltaid.lt (alternatyvus pavadinimas – www.orangeprojects.lt) svetainėje. Nepaisant to, detalios statistikos apie kitų ministerijų (pvz.,

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos arba Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, kurios valdo didžiausias OPV dalis po FM ir URM) OPV skirstymus, kuri gali būti viešai pasiekiami vienoje duomenų bazėje, nėra. Atnaujinus vystomojo bendradarbiavimo lėšų skirstymo statistikos skelbimo metodiką, kurioje būtų numatyta, kad visos Lietuvos viešosios institucijos, skirstančios OPV, pateiktų viešą informaciją apie šiuos skirstymus (pavyzdžiui: bendradarbiavimo sritis, vykdytojų tipas, skiriamos lėšos, priežastys ir rezultatai) vienoje vietoje, būtų galima lengviau informuoti visuomenę ir suinteresuotas šalis apie vystomojo bendradarbiavimo veiklą. Tokių užsienio šalių donorių kaip Danijos^{lxxxv}, Estijos^{lxxxvi}, Slovakijos^{lxxxvii}, Čekijos,^{lxxxviii} ir Slovėnijos^{lxxxix} praktikos rodo, kad institucijos, atsakingos už VB koordinavimą, turi atviras VB projektų duomenų bazines, kuriose galima surasti detalią informaciją apie vykdomus VB projektus ir OPV lėšų skirstymą.

Be vystomojo bendradarbiavimo politikos duomenų atvirumo, yra būtina tuo pačiu metu stiprinti viešąją komunikaciją apie vystomąjį bendradarbiavimą. Ši veikla turėtų būti glaudžiai susijusi su bendru Lietuvos pozicionavimu ir nuosekliai sekti iš bendros komunikavimo apie Lietuvą strategijos. Pvz., 2020 m. rudenį patvirtinta Lietuvos pristatymo užsienyje 2020–2030 m. strategija, kurioje „valstybei svarbios sritys ir vertybės susietos į bendrą pozicionavimą *Open for Co-creation* („Atviri kurti kartu“), kurį vienijantis principas grindžiamas atvirumu, bendradarbiavimu ir veržlumu.“^{xc} Komunikacijos sritys, į kurias bus orientuojamasi, yra ekonomika (investicijos, eksportas), kultūra, talentų pritraukimas ir valdymas (*co-create solutions, co-create culture, co-create life, co-create governance.*)^{xi} Vystomasis bendradarbiavimas gali būti su valdymo sritimi (*co-create governance*) susiejama dalis. Žinutė apie Lietuvos atvirumą kurti vystomąjį bendradarbiavimą kartu ne tik sudarytų sąlygas gerinti Lietuvos, kaip patikimos ir atviros partnerės, įvaizdį tarptautinėje bendruomenėje, bet ir atvertų galimybių aiškiau ir paprasčiau skleisti žinią apie Lietuvos vystomąjį bendradarbiavimą visuomenei, t. y. Lietuva – atvira ir pasirengusi kurti kartu su pasaulio valstybėmis. Toks komunikacijos vientisumas padėtų geriau atskleisti vystomojo bendradarbiavimo vientisumą su bendra Lietuvos dabartine politika ir ateities vizija.

2.2. Dvišalės paramos veiksmingumo stiprinimo galimybės

2.2.1 Paramos administravimo efektyvinimas

Dėl iki 2022 m. egzistuojančio projektų finansavimo mechanizmo Lietuvos remiami dvišalės paramos projektai buvo palyginus mažos apimties. „KURK Lietuvai“ projekto metu atliktų interviu ir viešosios konsultacijos metu buvo gauta pastebėjimų, kad tuo pačiu metu šių projektų administravimo procedūros yra sudėtingos ir sukuria papildomą biurokratinę naštą, kuri yra neproporcinga projektų sumoms. Šiuo metu, steigiant Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo fondą, kuris padės didinti Lietuvos dvišalę paramą, yra būtina tuo pačiu metu mažinti laiko ir žmogiškųjų išteklių sąnaudas, skiriamas vystomojo bendradarbiavimo projektų administravimo procedūroms.

ES akredituota Centrinė projektų valdymo agentūra, kuri administruoja dvišalės paramos projektus, yra sukaupusi daug patirties šioje srityje ir yra laikoma stipria partnere tarptautinėje bendruomenėje – tai rodo ir pats agentūros statusas, ir vystomi projektai, ir būsimas kopirmininkavimas ES praktikų tinklui. Nuo šios agentūros veiksmingumo didinimo taip pat priklauso visos vystomojo bendradarbiavimo politikos veiksmingumo galimybės, ypač dvišalės paramos srityje. Todėl, siekiant kad Lietuvos dvišalė politika būtų vykdoma kuo veiksmingiau, yra būtina stiprinti agentūros pajėgumus šios paramos valdyme, bei suprasti pagrindinius dabartinius agentūros iššūkius ir sprendimų pasiūlymus. Atitinkamai tą patį reikia padaryti ir persvarstant Užsienio reikalų ministerijos skiriamus pajėgumus vystomajam bendradarbiavimui pačios ministerijos viduje.

2.2.2 Pilietinės visuomenės įtraukimas

Siekiant stiprinti vystomojo bendradarbiavimo politikos veiksmingumą, yra ypač svarbu užtikrinti visos ekosistemos stiprumą. Nevyriausybinės organizacijos yra itin svarbi vystomojo bendradarbiavimo veiklos dalis, ypač kertinėje Lietuvos prioritetinėje srityje – demokratizacijos plėtroje. Būtent nevyriausybinių veikėjų daugiausia veikia pilietinės visuomenės stiprinimo ir kt. susijusiais aspektais ir jų kompetencijų plėtra gali reikšmingai prisidėti prie to, kaip bus įgyvendinti Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos prioritetai.

Tačiau šiuo metu didžioji dalis Lietuvos dvišalės paramos veiklų yra vykdoma per viešąjį sektorių. URM Vystomojo bendradarbiavimo departamento duomenimis (kurie yra teikiami EBPO), 2019 m. viešosios institucijos buvo tiesiogiai atsakingos už 56,7 proc. (apie 6 mln. Eur) Lietuvos dvišalės paramos valdymo, nevyriausybinės organizacijos (Lietuvoje ir užsienyje) – 7,3 proc. (apie 780 tūkst. Eur).^{xcii} Remiantis 2020 m. EBPO „Development Co-operation Profiles“ apžvalgos^{xciii}, kuri pateikia daugelio šalių donorių OPV statistiką, duomenimis, daugelio Lietuvos regioninių kaimynių šalių vystomojo bendradarbiavimo politikoje nevyriausybinius sektorius turi žymiai didesnę vaidmenį dvišalės paramos valdyme. 2018 m. (naujausi prieinami duomenys) Estijoje nevyriausybinius sektorius buvo atsakingas už 33,6 proc., Čekijoje – 23,1 proc., Slovakijoje – 15,4 proc. Lenkijoje – 10,6 proc., Slovėnijoje – 7,5 proc. dvišalės paramos. Tai rodo, kad bendradarbiavimas tarp Lietuvos institucijų ir pilietinės visuomenės galėtų būti didesnis vykdamas ir formuojant dinamiškesnę vystomojo bendradarbiavimo politiką, bei keliant visų ekosistemos dalyvių kompetencijas. Kuriant tolesnę Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos viziją, yra būtina sudaryti aiškius pasiūlymus ir konkrečių žingsnių planą, kaip stiprinti ne tik institucijų, bet ir nevyriausybinių organizacijų ir pilietinės visuomenės kompetencijas. Dėl to, siekiant stiprinti NVO galimybes sėkmingai vykdyti VB veiklą, ir sėkmingiau konkuruoti dėl tarptautinių organizacijų finansavimo savo veiklai, nevyriausybinių sektoriaus atstovai turi pateikti pasiūlymus suinteresuotoms valstybės institucijoms dėl jų kompetencijų stiprinimo poreikių vystomojo bendradarbiavimo veikloje, ypač institucinio stiprinimo galimybių. Taip būtų galima užtikrinti didesnių ir ilgesnio laikotarpio projektų vykdymą, pritraukti tarptautinių organizacijų finansavimą, gerinti Lietuvos kaip stiprios partnerės įvaizdį ir didinti Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo veiklos įtaką tarptautinėje bendruomenėje.

2.2.3. Verslo įtraukimas

Šiuo metu į Lietuvos VB politikos įgyvendinimą daugiausia įsitraukia šalies viešojo sektoriaus institucijos, o verslo atstovai tuo tarpu neįsitraukia arba įsitraukia nedaug ir Lietuva nėra sukūrusi priemonių šiai situacijai pakeisti. EBPO duomenimis, 2018 m. privataus sektoriaus atstovai buvo tiesiogiai atsakingi už projektus, sudarančius 0,5 proc. Lietuvos dvišalės paramos.^{xciv} Ši situacija nesutampa su tarptautinėmis tendencijomis ir praktikomis vystomojo bendradarbiavimo srityje. JT DVT programa teigia, kad viešasis ir privatus sektoriai turi būti lygiaverčiai partneriai VB srityje siekiant įgyvendinti programos tikslus.^{xcv} Nuo 2014 m. ES taip pat oficialiai skatina dialogą ir bendradarbiavimą tarp viešojo ir privataus sektorių atstovų, siekiant didinti privataus sektoriaus indėlį vystomojo bendradarbiavimo srityje ir didinti verslo plėtrą ir investicijas skurdžiausiose pasaulio šalyse.^{xcvi} Šios tendencijos yra paremtos nuostata, kad verslininkų investicijos į besivystančias pasaulio šalis, bendrų verslų kūrimas su besivystančių šalių partneriais, ir dalinimasis inovacijomis, technologijomis, ir sukaupta patirtimi yra pagrindiniai būdai, kaip verslas gali prisidėti prie šalių vystymosi.

Siekiant geriau suprasti Lietuvos verslo atstovų galimybes atitinkamai prisidėti prie vystomojo bendradarbiavimo veiklų, yra svarbu sukurti Lietuvos verslų, jau vykdančių aktyvią veiklą besivystančiose šalyse, duomenų bazę. Tokios duomenų bazės sukūrimas padėtų suprasti esamą situaciją ir geriau numatyti, kaip Lietuvos verslo atstovai gali prisidėti savo kapitalu, inovacijomis bei gerųjų praktikų žiniomis prie Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos ir stiprinti Lietuvos ekonominius ryšius ir bendradarbiavimą besivystančiose šalyse. Siekiant ne tik geriau suprasti, bet ir didinti verslo atstovų įsitraukimą į Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo veiklą, kartu su siūloma duomenų baze taip pat yra rekomenduojama paruošti Lietuvos verslo įsitraukimo į vystomojo bendradarbiavimo veiklą skatinimo programos galimybių studiją, įvertinant tokios programos galimybes skatinti privataus sektoriaus remti Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo veiklas. Programa galėtų padėti informuoti apie visų tarptautinių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų organizuojamus konkursus, kuriuose galėtų dalyvauti Lietuvos verslas. Tokios šalys kaip Slovakija^{xcvii} ir Danija^{xcviii} taip pat yra sukūrusios atitinkamas programas, kuriomis skatina verslo veiklą besivystančiose šalyse ir stiprina kompetencijas dalyvauti tarptautiniuose VB projektų finansavimo konkursuose. Atsižvelgiant į ribotus Vystomojo bendradarbiavimo departamento išteklius, duomenų bazės ir programos galimybių studijos kūrimas turėtų būti įgyvendinamas bendradarbiaujant tarpinstituciniu lygmeniu (pvz., bendradarbiaujant su kitais URM departamentais ir tokiais viešosiomis įstaigomis kaip „Versli Lietuva“. Vienas iš URM departamentų, kuris galėtų būti aktyviau įtrauktas į šią veiklą ir prisidėti prie šių priemonių įgyvendinimo, yra URM Išorinių ekonominių santykių ir ekonominio saugumo politikos departamentas Šis departamentas jau turi bendradarbiavimo patirties su tokiais projektais kaip „Digital Explorers.“^{xcix} Šiame vystomojo bendradarbiavimo projekte, įgyvendinamo studijų ir tyrimų centro „AfriKo“, aktyviai dalyvauja ir Lietuvos IRT verslo atstovai.

2.3. Lietuvos daugiašalės paramos veiksmingumo stiprinimo galimybės

2.3.1. Delegavimo mechanizmo peržiūra

Aštuonioliktosios LR Vyriausybės programos 257.7 punktą numato poreikį tobulinti Lietuvos atstovų delegavimo mechanizmą, siekiant suteikti geresnes galimybes Lietuvos piliečiams siekti karjeros ES institucijose ir kitose Lietuvos politikos interesus atitinkančiose tarptautinėse ir Europos organizacijose. Vyriausybės programos 253.6 punkte taip pat yra nurodoma, kad vystomasis bendradarbiavimas turi tapti prioritetine nacionalinės užsienio politikos strategijos sritimi.^c Remiantis šiomis nuostatomis, yra svarbu įtvirtinti vystomojo bendradarbiavimo sritį kaip vieną iš Lietuvos delegavimo į tarptautines ir ES institucijas prioritetų. Tokie veiksmai prisidėtų prie didesnio Lietuvos piliečių įsitinklinimo svarbiausiose tarptautinėse vystomojo bendradarbiavimo institucijose ir kompetencijų kėlimo šioje užsienio politikos srityje.

Siekiant stiprinti Lietuvos piliečių įsitinklinimą tarptautinėse vystomojo bendradarbiavimo institucijose yra būtina peržiūrėti Lietuvos Respublikos asmenų delegavimo į tarptautines ir Europos Sąjungos institucijas ar užsienio valstybių institucijas įstatymo teisinius nuostatus. Atsakingos institucijos turėtų parengti siūlymus dėl įstatymo pakeitimo galimybių siekiant didinti Lietuvos piliečių skaičių tarptautinėse vystomojo bendradarbiavimo institucijose. Būtina peržiūrėti ir delegavimo procedūras tais atvejais, kai deleguotų Lietuvos piliečių atlyginimo išlaidos finansuojamos priimančiųjų institucijų, o ne Lietuvos valstybės lėšomis. Lietuvos Respublikos asmenų delegavimo į tarptautines ir Europos Sąjungos institucijas ar užsienio valstybių institucijas įstatymas nurodo, kad nacionalinius delegavimo prioritetus tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė

užsienio reikalų ministro teikimu, apsvarsčius Lietuvos Respublikos Seimo Užsienio reikalų komitete.^{ci}

Rengiant pasiūlymus, papildomai yra svarbu apžvelgti, kaip šalies finansiniai įnašai į tarptautines vystomojo bendradarbiavimo organizacijas gali būti susieti su Lietuvos piliečių galimybių didinimu dalyvauti remiamų organizacijų ir fondų veikloje. Kaip pavyzdžiu tokioms galimybėms galima remtis Slovakijos VB politikos strategija. Šios šalies strategijoje yra teigiama, kad, pasirašant daugiašalės paramos įmokų susitarimus su tarptautinėmis organizacijomis, yra svarbu užtikrinti, kad organizacijos suteiks parankias galimybes Slovakijos piliečiams atlikti stažuotes ir kelti kompetencijas šiose organizacijose.^{cii}

Tobulinant Lietuvos įsitraukimą į tarptautinį vystomojo bendradarbiavimo politikos kontekstą ypatingas dėmesys turi būti skiriamas CPVA atstovų įsitraukimui į ES vystomojo bendradarbiavimo veiklą. Šiuo atveju yra svarbu didinti CPVA bendradarbiavimą su ES atstovybėmis, kurios atstovauja ES VB veiklai ir interesams besivystančiose pasaulio šalyse. Šios diplomatinės pasiuntinybės, paprastai atsakingos už vieną šalį, palaiko ryšius su vietos valdžios institucijomis ir gyventojais bei seka ES ir šalių narių VB veiklą ir lėšų naudojimą. 2020 m. gruodžio mėn. vykdytos „Kurk Lietuvai“ projekto viešosios konsultacijos metu, ne kartą buvo pabrėžti CPVA pasiekimai prisidedant prie ES VB projektų ir programų įgyvendinimo. Atsižvelgiant į šiuos agentūros pasiekimus, konsultacijos metu taip pat buvo iškelta galimybė svarstyti CPVA atstovų delegavimą į ES atstovybes prioritetinėse šalyse. Dėl šių priežasčių, yra siūloma paruošti CPVA atstovų delegavimo programą darbui ES atstovybėse besivystančiose šalyse. Tokia programa suteiktų galimybes CPVA darbuotojams atlikti trumpo laiko stažuotes prioritetinėse ES atstovybėse, prisidedant prie šių atstovybių skyrių, kuruojančių VB lėšų administravimą ir skirstymą. CPVA darbuotojų delegavimas į prioritetines ES atstovybes padėtų agentūros darbuotojams geriau suprasti ES VB programų ir programavimo procesus ir suvokti bendradarbiavimo iššūkius ir galimybes tikslinėse šalyse. Taip būtų galima plėsti jau turimas praktikas ir sukurti naujų galimybių Lietuvos atstovams vykdyti vystomojo bendradarbiavimo veiklas.

Siekiant didinti Lietuvos piliečių įsitinklinimą tarptautinėse vystomojo bendradarbiavimo institucijose, yra būtina atsižvelgti ir į jaunųjų profesionalų galimybes dirbti jose ir kelti savo kompetencijas. Dauguma svarbiausių tarptautinių vystomojo bendradarbiavimo institucijų siūlo unikalių galimybių jauniems šalių specialistams dalyvauti įvairaus laikotarpio stažuotėse ir įsidarbinimo programose, įskaitant ES (*Junior Professional in Delegation*^{ciii} ir *Blue Book* stažuotėse programose^{civ}), JT^{cv} ir PB^{cvi} (atskiros jaunųjų profesionalų programos). „Kurk Lietuvai“ projekto atlikto interviu ciklo su Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo ekosistemos dalyviais metu buvo atrasta, kad šios galimybės Lietuvoje galėtų būti viešinamos ir išnaudojamos labiau. Tai padėtų didinti vystomojo bendradarbiavimo specialistų skaičių Lietuvoje. Siekiant skatinti Lietuvos specialistų kompetencijų kėlimą tarptautiniais vystomojo bendradarbiavimo formatais ir plėsti Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo ekspertų ratą, yra siūloma paruošti Lietuvos jaunųjų profesionalų vystomojo bendradarbiavimo praktikų ir stažuotėse programą. Ši programa skatintų šalies jaunuosius profesionalus atlikti įvairaus laikotarpio stažuotes ES, JT, PB ir kitais tarptautiniais vystomojo bendradarbiavimo formatais. Tokia programa taip pat būtų naudinga viešinant vystomojo bendradarbiavimo politikos svarbą visuomenėje. Jaunųjų profesionalų delegavimas į tarptautines institucijas, programas ir projektus gali būti viena iš papildomų priemonių, atskleidžiančių VB naudą ir galimybes šalies piliečiams, ypač jaunesnei auditorijai.

2.3.2. Prisijungimas prie EBPO PVK

2018 m. Lietuva tapo pilnateise EBPO nare. Dalyvavimas EBPO suteikia galimybę valstybių narių ekspertams dalintis gerųjų praktikų patirtimi, plėtoti naujas ekonominės bei socialinės politikos gaires ir skatinti šalis diegti gerąsias pasaulines praktikas bei standartus viešosios politikos srityje.^{cvi} EBPO struktūroje taip pat yra ir Paramos vystymuisi komitetas (PVK), tačiau Lietuva šiuo metu nėra šio komiteto narė.

PVK vystomojo bendradarbiavimo ekspertų platforma nustato tarptautinius standartus ir tikslus įvairioms tarptautinės politikos sritims susijusioms su vystomuoju bendradarbiavimu ir leidžia šalims narėms dalintis gerųjų praktikų patirtimi.^{cvi} Tapimas EBPO PVK komiteto pilnateise nare yra laikomas svarbiu žingsniu šalims užtikrinant vystomojo bendradarbiavimo politikos veiksmingumą. Tai taip pat suteikia prisijungiančioms šalims galimybę didinti savo įtaką tarptautiniuose vystomojo bendradarbiavimo forumuose ir balsuoti priimant komiteto sprendimus dėl tarptautinių vystomojo bendradarbiavimo nuostatų. ES šalių narių prisijungimas prie PVK taip pat yra nurodomas kaip strateginis Europos Komisijos tikslas siekiant užtikrinti, kad visos ES šalys narės turėtų vystomojo bendradarbiavimo įgyvendinimo sistemas, atitinkančias ES vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo standartus ir viziją.^{cix}

Šalys, norinčios tapti visateisėmis PVK narėmis, turi inicijuoti prisijungimo procesą išreikšdamos oficialų prašymą EBPO, po to seka atitinkamos šalies vystomojo bendradarbiavimo politikos apžvalgos, atliekamos tarptautinių ekspertų. Šių apžvalgų proceso metu yra siekiama padėti vertinamoms šalims priimti informuotus, išsamiais analizėmis pagrįstus sprendimus ir kurti vystomojo bendradarbiavimo politiką, atitinkančią PVK standartus, bei inicijuoti naujas diskusijas šalies viduje apie šios politikos naudą ir tikslus.^{cx} Visos „Kurk Lietuvai“ projekto metu analizuotos užsienio šalys, išskyrus Estiją, yra inicijavusios šias apžvalgas ir tapusios PVK narėmis. Čekija inicijavo šias konsultacijas 2007 m.^{cx}, Slovėnija^{cxii} ir Slovakija^{cxiii} – 2011 m. Šių šalių išvadose yra pažymima, kad apžvalgų procesai prisidėjo prie svarbių teisinių ir institucinių pokyčių (Čekijos atveju) ir šios politikos prioretizavimo ir skaidrumo stiprinimo (Slovėnijos ir Slovakijos atvejais). Estija savo VB strategijoje nurodo siekį inicijuoti prisijungimo prie PVK procesą^{cxiv}. Svarbu pabrėžti, kad tapimas PVK nare naujai prisijungusioms šalims nesukuria papildomų išlaidų, kadangi komitetas yra finansuojamas iš bendrų EBPO šalių narystės įnašų.^{cxv} Dėl šių priežasčių yra siūloma išnagrinėti Lietuvos galimybes glaudžiau bendradarbiauti su EBPO PVK.

Išvados

Lietuva turi daug galimybių stiprinti šalies vystomojo bendradarbiavimo politiką ir veiksmingiau naudotis šiuo užsienio politikos įrankiu. Esamos palankios sąlygos ir augantis politinis palaikymas vystomajam bendradarbiavimui sukuria palankią terpę Lietuvai permąstyti šios politikos viziją, veikimo principus ir tikslus. Programos „Kurk Lietuvai“ projekto „Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos veiksmingumo stiprinimas“ metu atlikta Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos analizė, užsienio šalių gerųjų praktikų apžvalga (analizuojant Danijos, Slovėnijos, Slovakijos, Čekijos, ir Estijos vystomojo bendradarbiavimo strateginius dokumentus), ir įgyvendintas viešosios konsultacijos procesas su valstybės institucijų atstovais, vystomojo bendradarbiavimo ekosistemos dalyviais, ekspertais, ir tarptautiniais partneriais. Po galutinio projekto metu surinktų duomenų ir išvadų įvertinimo, projekto komanda pateikia šias konkrečias politines, teisines, administracines ir finansines priemones Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos veiksmingumo stiprinimui:

1. Oficialios Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos strategijos dokumento, kuriame būtų įtvirtinti ilgalaikiai teminiai ir geografiniai šios politikos prioritetai ir veiksmingumo vertinimo rodikliai, parengimas ir patvirtinimas.
2. Paramos demokratijai įtvirtinimas horizontaliu Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos prioritetu.
3. Informacijos apie Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo veiklą ir rezultatus prieinamumo didinimas ir viešosios komunikacijos strategijos apie vystomąjį bendradarbiavimą Lietuvoje atnaujinimas.
4. Dvišalių vystomojo bendradarbiavimo projektų administravimo procesų peržiūra, siekiant neproporcingų administravimo kaštų mažinimo.
5. Lietuvos pilietinės visuomenės atstovų kompetencijų didinimas vystomojo bendradarbiavimo srityje.
6. Privataus sektoriaus įsitraukimo į vystomojo bendradarbiavimo iniciatyvas skatinimas.
7. Lietuvos bendradarbiavimo su tarptautinėmis vystomojo bendradarbiavimo institucijomis ir agentūromis, ir Lietuvos atstovų delegavimo į tarptautines institucijas, susijusias su vystomojo bendradarbiavimo politikos formavimu ir įgyvendinimu, peržiūra.
8. Lietuvos prisijungimo prie EBPO Paramos vystymuisi komiteto priemonių veiksmų plano sukūrimas.
9. Efektyvaus vystomojo bendradarbiavimo paramos finansavimo mechanizmo įtvirtinimas.

Įgyvendinant Vyriausybės programos punktą 256.6, siūlytina svarstyti galimybes dokumento Priede „Vystomojo bendradarbiavimo politikos veiksmingumo stiprinimo veiksmų planas“ pateiktas priemones įtraukti į šiuo metu rengiamą LR Vyriausybės programos įgyvendinimo veiksmų priemonių planą bei sukurti jų įgyvendinimo priežiūros mechanizmą. Taip pat šis dokumentas galėtų būti pagrindu tolesnėms diskusijoms tiek dėl Vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo, tiek dėl kryptių koregavimo. Siūlytina, kad suinteresuotos institucijos sutartų dėl šio dokumento reguliarios peržiūros ir atnaujinimo.

1 priedas. Vystomojo bendradarbiavimo politikos veiksmingumo stiprinimo veiksmų planas

Uždavinys	Priemonė/veiksmas	Atsakinga institucija*	Terminas**
1. Bendri vystomojo bendradarbiavimo politikos tobulinimo veiksniai 1.1 Parengti vystomojo bendradarbiavimo politikos veiklos kryptis.	1.1.1. Sukurti ir įtvirtinti bendrą 2022–2025 m. vystomojo bendradarbiavimo politikos kryptių dokumentą (bendri prioritetai ir principai, geografiniai prioritetai, tematinės kryptys, horizontalieji prioritetai, peržiūrėjimo principai).	URM, NVBK	2021 m. IV ketv.
	1.1.2. Sukurti atskiras vystomojo bendradarbiavimo	NVBK, URM	2021 m. IV ketv.

	veiklų įgyvendinimo bendradarbiavimo strategijas su prioritetinėmis Lietuvos šalimis partnerėmis ir regionais.		
	1.1.3. Įtvirtinti kokybinius ir kiekybinius vystomojo bendradarbiavimo politikos veiksmingumo vertinimo rodiklius.	NVBK, URM, FM	2021 m. IV ketv.
1.2. Įgyvendinti Lietuvos, kaip „Democracy Hub“, iki 2027 m. projektą	1.2.1. Paruošti Lietuvos tapimo tarptautiniu „Democracy Hub“ veiksmų planą.	URM, LRS (URK), LRV	2021 m. III ketv.
1.3. Atnaujinti vystomojo bendradarbiavimo politikos viešinimo strategiją.	1.3.1. Peržiūrėti informacijos apie Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo paramą ir projektus, viešinimo principus internetinėje svetainėje, susisteminant ir vienoje vietoje pateikiant informaciją apie skirtingų institucijų vykdomas vystomojo bendradarbiavimo veiklas.	URM	2021 m. IV ketv.
	1.3.2. Įtraukti vystomojo bendradarbiavimo veiklos viešinimą į Lietuvos viešinimo užsienyje strategiją (<i>co-create</i>).	URM, LRVK	2021 m. IV ketv.
2.Lietuvos dvišalės politikos tobulinimo veiksmai 2.1. Paramos administravimo efektyvumo didinimas.	2.1.1. Įvertinti vystomojo bendradarbiavimo programos lėšų administravimo laiko ir žmogiškųjų išteklių resursus ir parengti pasiūlymus dėl dvišalės paramos projektų administravimo naštos	CPVA, URM	2021 m. II ketv.

	mažinimo ir CPVA pajėgumų didinimo poreikių vystomojo bendradarbiavimo srityje.		
2.2. Aktyviau įtraukti pilietinę visuomenę į vystomojo bendradarbiavimo veiklą.	2.2.1. Pateikti pasiūlymus dėl nevyriausybinių organizacijų įsitraukimo ir kompetencijų stiprinimo vystomojo bendradarbiavimo veikloje.	VB platforma, LITDEA	2021 m. II ketv.
	2.2.2. Išnagrinėti galimybes mokslo ir švietimo įstaigose numatyti programas, skirtas vystomojo bendradarbiavimo specialistų rengimui ir kompetencijų stiprinimui.	ŠMSM, URM	2021 m. II ketv.
2.3. Skatinti verslo įmones dalyvauti vystomojo bendradarbiavimo veiklose.	2.3.1. Sukurti Lietuvos verslų, jau vykdančių aktyvią veiklą besivystančiose šalyse, duomenų bazę.	URM, EIM („Versli Lietuva“)	2021 m. II ketv.
	2.3.2. Paruošti Lietuvos verslo įsitraukimo į vystomojo bendradarbiavimo veiklą skatinimo programos galimybių studiją.	URM, EIM („Versli Lietuva“)	2021 m. III ketv.
3. Lietuvos daugiašalės politikos tobulinimo veiksmai 3.1. Stiprinti Lietuvos veikimą tarptautinėse vystomojo bendradarbiavimo agentūrose ir institucijose.	3.1.1. Parengti siūlymus dėl bendradarbiavimo su tarptautinėmis finansinėmis institucijomis, vystomojo bendradarbiavimo kompetencijos centrais (EBPO PVK, think tanks), stiprinimo.	FM, URM	2021 m. IV ketv.

3.2. Peržiūrėti Delegavimo mechanizmą, nustatant Lietuvos atstovų delegavimo į tarptautines institucijas, susijusias su vystomojo bendradarbiavimo politikos formavimu ir įgyvendinimu.	3.2.1. Parengti siūlymus dėl Lietuvos atstovų delegavimo į tarptautines institucijas bei kompetencijų centrus, mechanizmo panaudojimo ir inicijuoti atitinkamų teisės aktų pakeitimus.	URM, VRM (Valstybės tarnybos departamentas prie VRM)	2021 m. IV ketv.
	3.2.2. Išnagrinėti CPVA atstovų delegavimo galimybes darbui ES atstovybėse besivystančiose šalyse	URM, CPVA	2021 m. IV ketv.
	3.2.3. Paruošti jaunųjų profesionalų vystomojo bendradarbiavimo praktikų ir stažuočių programą.	URM (Personalo departamentas)	2021 m. III ketv.
3.3. Inicijuoti Lietuvos prisijungimą prie EBPO PVK.	3.3.1. Parengti prisijungimo prie EBPO PVK priemonių veiksmų planą.	URM	2021 m. IV ketv.
3.4. Įgalinti Vystomojo bendradarbiavimo fondą	3.4.1. Priimti poįstatyminius teisės aktus, reglamentuojančius Vystomojo bendradarbiavimo fondo, skirto Lietuvos dalyvavimo tarptautinėse programose, veiksmingumo stiprinimui, veiklą.	URM	2021 m. II ketv.
	3.4.2. 2022 m. biudžete numatyti lėšas, kurios būtų skirtos papildomiems įnašams į Vystomojo bendradarbiavimo fondą.	FM, URM	2021 m. IV ketv.

* Nurodytos institucijos yra pagrindinės, lyderiaujančios institucijos, atsakingos už uždavinio įgyvendinimą, tačiau į procesą turi būti įtraukti ir kiti VB ekosistemos dalyviai, susiję su atitinkamu uždaviniu.

** Terminai turėtų būti keičiami atitinkamai, toliau vystant šio „gyvo“ dokumento procesą.

2 priedas. institucijų ir įstaigų, valdančių dvišalę paramą, sąrašas

Ministerijos (kartu su pavaldžiomis institucijomis)	EUR
Finansų ministerija (+ Muitinė)	10 593 999
Užsienio reikalų ministerija	6 463 466
Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2 059 017
Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (+ Pabėgėlių priėmimo centras)	1 319 749
Aplinkos ministerija	747 645
Žemės ūkio ministerija	305 537
Sveikatos apsaugos ministerija	253 402
Energetikos ministerija	225 264
Vidaus reikalų ministerija (+ Policija)	87 385
Susisiekimo ir komunikacijų ministerija	31 729
Kultūros ministerija	18 082
Krašto apsaugos ministerija	17 430
Ekonomikos ir inovacijų ministerija	7 729
Iš viso:	22 130 434

Aukštosios mokyklos	EUR
VU	211 907
VDU	268 473
LSMU	88 157
LMTA	4 778
Iš viso:	573 315

Kitos institucijos^{cxvi}	
Iš viso:	103 750

Savivaldybės	EUR
Kėdainių r. sav. administracija	1 367
Klaipėdos m. sav. administracija	7 593
Panevėžio r. sav. administracija	1 600
Iš viso:	10 560

- ⁱ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymo Nr. XII-311 pakeitimo įstatymas. Vilnius, 2020. < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f8cad422a67711e68987e8320e9a5185> >
- ⁱⁱ Bernardinai.lt, "COVID-19 – galimybė Lietuvai pasiekti naują brandos, dorovės ir gerovės lygį." Vilnius, 2020. <<https://www.bernardinai.lt/2020-05-18-covid-19-galimybe-lietuvai-pasiekti-nauja-brandos-doroves-ir-geroves-lygi/>>
- ⁱⁱⁱ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro valdymo sričių 2020 – 2022 metų strateginis veiklos planas“. Vilnius, 2020. <http://www.urm.lt/uploads/default/documents/U%C5%BESienio%20reikal%C5%B3%20ministerijos%202020-2022%20m_%20strateginis%20veiklos%20planas.pdf>
- ^{iv} Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymo Nr. XII-311 pakeitimo įstatymas.“ Vilnius, 2020. < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f8cad422a67711e68987e8320e9a5185> >
- ^v Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, Vystomojo bendradarbiavimo departamentas „Lietuvos oficiali parama vystymuisi 2019 m.“ Vilnius. <<https://orangeprojects.lt/lt/oficiali-parama-vystymuisi/statistika>>
- ^{vi} Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, Vystomojo bendradarbiavimo departamentas "Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas 2019." Vilnius, 2020 < https://orangeprojects.lt/uploads/structure/docs/1885_7086358d815784998713d81d3043b238.pdf>
- ^{vii} Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, Vystomojo bendradarbiavimo departamentas „Statistika“. Vilnius. <<https://www.orangeprojects.lt/lt/oficiali-parama-vystymuisi/statistika>>
- ^{viii} Martínez-Zarzoso, I., Nowak-Lehmann D., F., Klasen, S., "The Economic Benefits of Giving Aid in Terms of Donors' Exports." <https://www.econstor.eu/obitstream/10419/39976/1/297_martinez-zarzoso.pdf>
- ^{ix} Council of the European Union, „The neighbourhood, development and international cooperation instrument“. Briuselis, 2020. < Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument: Coreper endorses provisional agreement with the European Parliament>
- ^x Europos Komisija, „European Commission welcomes political agreement on future €79.5 billion for a new instrument to finance the EU external action and lead the global recovery through international partnerships.“ Briuselis, 2020. <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2453>
- Lietuvos Respublikos Prezidentūra, „Lietuvos Respublikos Prezidento Gitano Nausėdos kalba Diplomato dienos proga.“ Vilnius, 2019 <<https://www.lrp.lt/lt/lietuvas-respublikos-prezidento-gitano-nausedos-kalba-diplomato-dienos-proga/33348>>
- ^{xii} Lietuvos Respublikos Prezidentūra, „Lietuvos Respublikos Prezidento Gitano Nausėdos metinis pranešimas.“ Vilnius, 2020 < <https://www.lrp.lt/lt/prezidento-veikla/metiniai-pranesimai/2020-m./32605>>
- ^{xiii} Lietuvos Respublikos Prezidentūra, „Prezidentas metiniame susitikime su užsienio šalių ambasadoriais pristatė Lietuvos užsienio politikos prioritetus.“ Vilnius, 2021. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentas-metiniame-susitikime-su-uzsienio-saliu-ambasadoriais-pristate-lietuvas-uzsienio-politikos-prioritetus/35374>>
- ^{xiv} Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas.“ Vilnius, 2020. <<https://lr.lt/aktuali-informacija/xvii-vyriausybe/strateginis-valdymas/2021-2030-m-nacionalinis-pazangos-planas>>
- ^{xv} Lietuvos Respublikos Seimas, „Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas.“ Vilnius, 2016. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f8cad422a67711e68987e8320e9a5185>>
- ^{xvi} Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, Vystomojo bendradarbiavimo departamentas "Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politika." Vilnius, 2019. <<https://orangeprojects.lt/lt/tikslai/lietuvas-vystomojo-bendradarbiavimo-politika>>
- ^{xvii} Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „2021-2030 metų nacionalinis pažangos planas.“ Vilnius, 2020. <<https://lr.lt/aktuali-informacija/xvii-vyriausybe/strateginis-valdymas/2021-2030-m-nacionalinis-pazangos-planas>>
- ^{xviii} Lietuvos Respublikos Seimas, „Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas.“ Vilnius, 2016 <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f8cad422a67711e68987e8320e9a5185>>
- ^{xix} Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „Dėl Lietuvos Respublikos Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymo nr. XII-311 6, 7, 8, 12 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 13 straipsniu įstatymo projekto derinimo.“ Vilnius, 2020. < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/4b27dd71e69911ea8d16c98db9b69006?jfwid=1367fedmkg>>
- ^{xx} Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „Lietuvos Respublikos Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymo nr. XII-311 6, 7, 8, 12 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 13 straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas.“ Vilnius, 2020. < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/4b27dd71e69911ea8d16c98db9b69006?jfwid=1367fedmkg>>
- ^{xxi} Lietuvos Respublikos Seimas, „Nutarimas dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės Programos.“ Vilnius, 2020 < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c?jfwid=16b1fy4awn>>

- ^{xxii} Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymo Nr. XII-311 pakeitimo įstatymas.“ Vilnius, 2020. < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f8cad422a67711e68987e8320e9a5185> >
- ^{xxiii} Lietuvos Respublikos Seimas, „Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas.“ Vilnius, 2016. < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f8cad422a67711e68987e8320e9a5185> >
- ^{xxiv} Ibid.
- ^{xxv} Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. sausio 15 d. nutarimo Nr. 42 „Dėl Nacionalinės vystomojo bendradarbiavimo komisijos sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo.“ Vilnius, 2015. < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/cfca3da099bb11e58856802eb9fdffa1> >
- ^{xxvi} Ibid.
- ^{xxvii} Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos įgyvendinimo 2019 metų ataskaita.“ Vilnius, 2019. < https://www.orangeprojects.lt/uploads/documents/files/VBPDP%20ataskaita%20uz%202019%20m_.pdf >
- ^{xxviii} Kurk Lietuvai VB projekto užsienio šalių gerųjų praktikų analizė. < <http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2021/02/U%20C5%BEsienio-%20C5%A1ali%20C5%B3-ger%C5%B3j%C5%B3-praktik%C5%B3-analiz%C4%97.pdf> >
- ^{xxix} Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „Vystomojo bendradarbiavimo tarpinstitucinis veiklos planas.“ Vilnius, 2018. < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5243b806c2e111e883c7a8f929bfc500> >
- ^{xxx} Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, „Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos įgyvendinimo 2019 metų ataskaita.“ Vilnius, 2019. < https://www.orangeprojects.lt/uploads/documents/files/VBPDP%20ataskaita%20uz%202019%20m_.pdf >
- ^{xxxi} Lietuvos Respublikos Seimas, „Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas.“ Vilnius, 2016. < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f8cad422a67711e68987e8320e9a5185> >
- ^{xxxii} Lietuvos Respublikos Seimas, „Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas.“ Vilnius, 2016. < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f8cad422a67711e68987e8320e9a5185> >
- ^{xxxiii} Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „Vystomojo bendradarbiavimo tarpinstitucinis veiklos planas.“ Vilnius, 2018. < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5243b806c2e111e883c7a8f929bfc500> >
- ^{xxxiv} Europos Komisija, "Special Eurobarometer 494, EU citizens and development cooperation, Factsheets in national Language, Lithuania." Briuselis 2019. Apklausa informacija pasiekama < <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2252> >
- ^{xxxv} Ibid.
- ^{xxxvi} Vystomojo bendradarbiavimo platforma, „Reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa 2017 m. gruodžio 1–10 d. "Pagalba besivystančioms šalims.“ Vilnius, 2017. < <http://www.vbplatforma.org/LT/biblioteka/575> >
- ^{xxxvii} Vystomojo bendradarbiavimo platforma, „Šalies gyventojų nuomonės tyrimas dėl investicijų panaudojimo.“ Vilnius, 2019 < <http://www.vbplatforma.org/LT/biblioteka/542> >
- ^{xxxviii} Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „Vystomojo bendradarbiavimo tarpinstitucinis veiklos planas.“ Vilnius, 2018 < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5243b806c2e111e883c7a8f929bfc500> >
- ^{xxxix} Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, Vystomojo bendradarbiavimo departamentas „Statistika“. Vilnius. < <https://www.orangeprojects.lt/lt/oficiali-parama-vystymuisi/statistika> >
- ^{xl} URM Vystomojo bendradarbiavimo departamento OPV statistikos duomenys
- ^{xli} EBPO, „Development co-operation profiles 2020.“ < https://www.oecd-ilibrary.org/sites/2dcf1367-en/1/3/2/28/index.html?itemId=/content/publication/2dcf1367-en&_csp_=177392f5df53d89c9678d0628e39a2c2&itemIGO=oecd&itemContentType=book >
- ^{xlii} Lietuvos Respublikos Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymo nr. XII-311 6, 7, 8, 12 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 13 straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas.“ Vilnius, 2020. < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/4b27dd71e69911ea8d16c98db9b69006?jfwid=1367fedmkg> >
- ^{xliiii} Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „Lietuvos Respublikos Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymo nr. XII-311 6, 7, 8, 12 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 13 straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas.“ Vilnius, 2020. < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/4b27dd71e69911ea8d16c98db9b69006?jfwid=1367fedmkg> >
- ^{xliiv} Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, Seime priimtas Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymo pakeitimas.“ Vilnius, 2020. < <https://www.urm.lt/default/lt/naujienos/seime-priimtas-vystomojo-bendradarbiavimo-ir-humanitarines-pagalbos-istatymo-pakeitimas> >
- ^{xliv} Ibid.
- ^{xlvi} Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „Lietuvos Respublikos Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymo nr. XII-311 6, 7, 8, 12 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 13 straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas.“ Vilnius, 2020. < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/4b27dd71e69911ea8d16c98db9b69006?jfwid=1367fedmkg> >

- ^{xlvi} Lietuvos Respublikos Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymo nr. XII-311 6, 7, 8, 12 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 13 straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas." Vilnius, 2020. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/4b27dd71e69911ea8d16c98db9b69006?jfwid=1367fedmkg>>
- ^{xlvi} Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, Vystomojo bendradarbiavimo departamentas, „Daugiašalis bendradarbiavimas“. Vilnius. <<https://orangeprojects.lt/lt/Veikla/Daugiasalis-bendradarbiavimas>>
- ^{xlvi} Lietuvos Respublikos finansų ministerija, Tarptautinės finansų institucijos." „Vilnius, 2020. <<https://finmin.lrv.lt/lt/es-ir-tarptautinis-bendradarbiavimas/tarptautines-finansu-institucijos>>
- ^lLietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, Vystomojo bendradarbiavimo departamentas "Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas 2019." Vilnius, 2020. <https://orangeprojects.lt/uploads/structure/docs/1885_7086358d815784998713d81d3043b238.pdf>
- ^{li} Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, Vystomojo bendradarbiavimo departamentas, „Daugiašalis bendradarbiavimas“. Vilnius. <<https://orangeprojects.lt/lt/Veikla/Daugiasalis-bendradarbiavimas>>
- ^{lii} Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, "Lietuvos Respublikos Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymo nr. XII-311 6, 7, 8, 12 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 13 straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas." Vilnius, 2020. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/4b27dd71e69911ea8d16c98db9b69006?jfwid=1367fedmkg>>
- ^{liii} Europos Komisija, „European Commission welcomes political agreement on future €79.5 billion for a new instrument to finance the EU external action and lead the global recovery through international partnerships.“ Briuselis, 2020. <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2453>
- ^{liiv} Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, Vystomojo bendradarbiavimo departamentas "Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas 2019." Vilnius, 2020. <https://orangeprojects.lt/uploads/structure/docs/1885_7086358d815784998713d81d3043b238.pdf>
- ^{lv} Centrinė projektų valdymo agentūra, "Europos Komisija: CPVA atitinka dar vieną ES standartą." Vilnius 2018. <<https://www.cpva.lt/globalios-naujienos/44/europos-komisija-cpva-atitinka-dar-viena-es-standarta:93>>
- ^{lvi} Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, Vystomojo bendradarbiavimo departamentas "Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas 2019." Vilnius, 2020. <https://orangeprojects.lt/uploads/structure/docs/1885_7086358d815784998713d81d3043b238.pdf>
- ^{lvii} Centrinė projektų valdymo agentūra, "Europos vystomojo bendradarbiavimo praktikų tinklo naujokei – lyderio marškinėliai." Vilnius, 2020. <<https://www.cpva.lt/globalios-naujienos/44/europos-vystomojo-bendradarbiavimo-praktiku-tinklo-naujokei-lyderio-marskineliai:328>>
- ^{lviii} Ibid.
- ^{lix} Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, Vystomojo bendradarbiavimo departamentas "Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas 2019." Vilnius, 2020. <https://orangeprojects.lt/uploads/structure/docs/1885_7086358d815784998713d81d3043b238.pdf>
- ^{lx} Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, "Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos įgyvendinimo 2019 metų ataskaita." Vilnius, 2019. <https://www.orangeprojects.lt/uploads/documents/files/VBPDP%20ataskaita%20uz%202019%20m_.pdf>
- ^{lxi} Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, "EBPO." Vilnius, 2018. <<https://urm.lt/default/lt/ekonomine-diplomatija/lietuva-tarptautinese-ekonominese-organizacijose/ebpo>>
- ^{lxii} Lietuvos Respublikos Seimas, "Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas." Vilnius, 2016 <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f8cad422a67711e68987e8320e9a5185>>
- ^{lxiii} AfriKo, "Evolution of Icelandic and Czech development cooperation in the context of OECD DAC membership: Potential directions for the Baltics ." Vilnius, 2020. <https://www.afriko.lt/wp-content/uploads/OECD_DAC_Potential-directions-for-the-Baltics.pdf>
- ^{lxiv} Lietuvos Respublikos Seimas, "Nutarimas dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės Programos." Vilnius, 2020. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c?jfwid=16b1fy4awn>>
- ^{lxv} Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamo projekto Nr. 10.1.1-ESFA-V-912-01-0006 „Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo gerinimas bei Lietuvos viešojo valdymo institucijų ir jų darbuotojų gebėjimų stiprinimas“ rekomendacijos Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo veiklą reglamentuojančių teisės aktų tobulinimui.
- ^{lxvi} Ministry of Foreign Affairs of Denmark, Danida, "The World 2030." Kopenhaga, 2017. <<https://um.dk/en/danida-en/strategies%20and%20priorities/>>
- ^{lxvii} Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Slovenia, "Development Cooperation and Humanitarian Aid Strategy of the Republic of Slovenia until 2030." Ljubljana <<https://www.gov.si/en/topics/planning-and-implementing-slovenias-development-cooperation-and-humanitarian-aid/>>
- ^{lxviii} Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic, "Medium-term strategy for development cooperation of the Slovak Republic for 2019 – 2023." Bratislava. <www.slovakaid.sk/sites/default/files/strednodoba_strategia_rozvojojvej_spoluprace_eng_2019-2023_644_stran_final.pdf>

- lxix Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic, “Development Cooperation Strategy of the Czech Republic 2018–2030.” Praha, 2017. <http://www.czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/09/CZ_Development_Cooperation_Strategy_2018_2030.pdf>
- lxx Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Estonia, “The Strategy for Estonian Development Cooperation and Humanitarian Aid 2016 - 2020.” Talinas. <https://un.mfa.ee/wp-content/uploads/sites/57/2019/01/2016_2020_arengukava_eng.pdf>
- lxxi Lietuvos Respublikos Seimas, “Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas.” Vilnius, 2016. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f8cad422a67711e68987e8320e9a5185>>
- lxxii Govtech Lab, “About.” <<https://www.govtechlab.lt/>>
- lxxiii UN Women, “SDG 5: Achieve gender equality and empower all women and girls.” <<https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/women-and-the-sdgs/sdg-5-gender-equality>>
- lxxiv Europos Komisija, “EU GENDER ACTION PLAN (GAP) III – AN AMBITIOUS AGENDA FOR GENDER EQUALITY AND WOMEN’S EMPOWERMENT IN EU EXTERNAL ACTION.” Briuselis, 2020. <https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/join_2020_17_en_final.pdf>
- lxxv CPVA, “Digitalisation in Lithuania.” Vilnius, Lietuva. Vieša prezentacija.
- lxxvi Coalition for digital development, “About.” 2020 <<https://d4dlaunch.eu/#about>>
- lxxvii Council of the European Union, „Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument: Coreper endorses provisional agreement with the European Parliament “. Briuselis, 2020. <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/18/neighbourhood-development-and-international-cooperation-instrument-coreper-endorses-provisional-agreement-with-the-european-parliament/>>
- lxxviii Europos Komisija, „European Commission welcomes political agreement on future €79.5 billion for a new instrument to finance the EU external action and lead the global recovery through international partnerships.“ Briuselis, 2020. <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2453>
- lxxix Europos Komisija, „JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL: Towards a comprehensive Strategy with Africa.“ Briuselis, 2020. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?qid=1583753318333&uri=JOIN:2020:4:FIN>>
- lxxx Visos analizuotos užsienio šalys (Estija, Danija, Slovakija, Slovėnija, Čekija) turi bendradarbiavimo strategijas su Afrikos žemynų arba konkrečiomis jo šalimis. <<http://kurk.lt/wp-content/uploads/2021/02/U%C5%BEsienio-%C5%A1ali%C5%B3-ger%C5%B3j%C5%B3-praktik%C5%B3-analiz%C4%97.pdf>>
- lxxxi Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, “Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos įgyvendinimo 2019 metų ataskaita.” Vilnius, 2019. <https://orangeprojects.lt/uploads/documents/files/VBPDP%20ataskaita%20uz%202019%20m_.pdf>
- lxxxii Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, “Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos įgyvendinimo 2019 metų ataskaita.” Vilnius, 2019. <https://www.orangeprojects.lt/uploads/documents/files/VBPDP%20ataskaita%20uz%202019%20m_.pdf>
- lxxxiii Freedom House, „Freedom in the World 2019: Democracy in Retreat.“ <<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/democracy-retreat>>
- lxxxiv Lietuvos Respublikos Seimas, “Nutarimas dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės Programos.” Vilnius, 2020. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c?jfwid=16b1fy4awn>>
- lxxxv Ministry of Foreign Affairs of Denmark, “Danida openaid.” Kopenhaga, 2021 <<https://openaid.um.dk/en/>>
- lxxxvi Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Estonia, “Estonian Development Co-operation Database.” Talinas <<https://akta.mfa.ee/index.php?language=eng>>
- lxxxvii SlovakDev, „Official Development Aid (ODA).“ <<http://www.slovakdev.sk/en/overview>>
- lxxxviii Czech Republic Development Cooperation, “Our Work.” <<http://www.czechaid.cz/en/our-work/>>
- lxxxix Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Slovenia, “International development cooperation and humanitarian assistance.” <http://mzz.arhiv-spletisc.gov.si/en/foreign_policy_and_international_law/international_development_cooperation_and_humanitarian_assistance/projects/index.html>
- xc Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „Patvirtinta Lietuvos pristatymo užsienyje strategija.“ Vilnius, 2020. <<https://lr.lt/lt/naujienos/patvirtinta-lietuvos-pristatymo-uzsienyje-strategija>>
- xcī Lietuvos Respublikos Vyriausybės Kanceliarija, „Lietuvos pristatymo užsienyje 2020–2030 m. strategija.“ Vilnius, 2020. <https://lietuva.lt/wp-content/uploads/2020/09/Lietuvos-pristatymo-uzsienyje-strategija_santrauka.pdf>
- xcii URM Vystomojo bendradarbiavimo departamento OPV statistikos duomenys
- xciii EBPO, „Development co-operation profiles 2020.“ <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/2dcf1367-en/1/3/2/28/index.html?itemId=/content/publication/2dcf1367-en&_csp_=177392f5df53d89c9678d0628e39a2c2&itemIGO=oecd&itemContentType=book>
- xciv EBPO, „Development co-operation profiles 2020.“ <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/2dcf1367-en/1/3/2/28/index.html?itemId=/content/publication/2dcf1367-en&_csp_=177392f5df53d89c9678d0628e39a2c2&itemIGO=oecd&itemContentType=book>

- ^{xcv} UNDP, „Finance and private sector engagement for the SDGs.“ <<https://www.undp.org/content/undp/en/home/2030-agenda-for-sustainable-development/partnerships/sdg-finance--private-sector.html>>
- ^{xcvi} Europos komisija, „Private sector.“ <https://ec.europa.eu/international-partnerships/our-partners/private-sector_en>
- ^{xcvii} Aspiro, „Slovakia Business Development Cooperation Programme – Rozvojmajstri“, Bratislava, 2017. <<https://www.aspiro.sk/slovakia-business-for-development-cooperation-programme-rozvojmajstri/>>
- ^{xcviii} Ministry of foreign affairs of Denmark, „Danida business finance.“ Kopenhaga, 2020. <<https://um.dk/en/danida-en/sustainable%20growth/finance/>>
- ^{xcix} Digital Explorers, „Connecting ICT markets through individual journeys.“ <<https://digitalexplorers.eu/>>
- ^c Lietuvos Respublikos Seimas, „Nutarimas dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės Programos.“ Vilnius, 2020. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c?jfwid=16b1fy4awn>>
- ^{ci} Lietuvos Respublikos Seimas, „Lietuvos Respublikos asmenų delegavimo į tarptautines ir Europos Sąjungos institucijas ar užsienio valstybių institucijas įstatymo Nr. X-1262 pakeitimo įstatymas.“ Vilnius, 2019. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/43e0bcc20cd511e98a758703636ea610>>
- ^{cii} Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic, „Medium-term strategy for development cooperation of the Slovak Republic for 2019 – 2023.“ Bratislava. <www.slovakaid.sk/sites/default/files/strednodoba_strategia_rozvojovej_spoluprace_eng_2019-2023_644_stran_final.pdf>
- ^{ciii} EEAS, „The call for expression of interests for the Junior Professionals in Delegation (JPD) Programme.“ <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/2463/call-expression-interests-junior-professionals-delegation-jpd-programme-open-4th-january-2021_en>
- ^{civ} Europos Komisija, „Traineeship.“ <https://ec.europa.eu/stages/home_en>
- ^{cv} Jungtinės Tautos, „What is the Young Professionals Programme?“ <<https://careers.un.org/lbw/home.aspx?viewtype=NCE&lang=en-US>>
- ^{cvi} Pasaulio Bankas, „Young Professionals Program (WBG YPP).“ <<https://www.worldbank.org/en/about/careers/programs-and-internships/young-professionals-program>>
- ^{cvii} Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, „EBPO.“ Vilnius, 2018. <<https://urm.lt/default/lt/ekonomine-diplomatija/lietuva-tarptautinese-ekonominese-organizacijose/ebpo>>
- ^{cviii} AfriKo, „Evolution of Icelandic and Czech development cooperation in the context of OECD DAC membership: Potential directions for the Baltics.“ Vilnius, 2020. <https://www.afriko.lt/wp-content/uploads/OECD_DAC_Potential-directions-for-the-Baltics.pdf>
- ^{cix} Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, „Joining the Development Assistance Committee (DAC)“. <<https://www.oecd.org/dac/dac-global-relations/joining-the-development-assistance-committee.htm#:~:text=For%20European%20Union%20Member%20States,Member%20States%20join%20the%20DAC.>>
- ^{cx} Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, „Joining the Development Assistance Committee (DAC)“. <<https://www.oecd.org/dac/dac-global-relations/joining-the-development-assistance-committee.htm#:~:text=For%20European%20Union%20Member%20States,Member%20States%20join%20the%20DAC.>>
- ^{cxii} Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, „Special Review of Slovenia's Development Co-operation (2011).“ Paryžius, 2018 <<http://www.oecd.org/dac/peer-reviews/specialreviewofsloveniasdevelopmentco-operation2011.htm>>
- ^{cxiii} Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, „Special Review of the Slovak Republic's Development Co-operation (2011)“. Paryžius, 2018 <<https://www.oecd.org/dac/peer-reviews/specialreviewoftheslovakrepublicsdevelopmentco-operation2011.htm>>
- ^{cxiv} Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Estonia, „Estonian Development Co-operation Database.“ Talinas <<https://akta.mfa.ee/index.php?language=eng>>
- ^{cxv} Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, „Joining the Development Assistance Committee (DAC)“. <<https://www.oecd.org/dac/dac-global-relations/joining-the-development-assistance-committee.htm#:~:text=For%20European%20Union%20Member%20States,Member%20States%20join%20the%20DAC.>>
- ^{cxvi} Lietuvos bankas, STT, Nacionalinis vėžio institutas, Valstybės kontrolė, Maisto ir veterinarijos tarnyba, Ryšių reguliavimo tarnyba, Nacionalinis narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas, Seimo kontrolierių įstaiga, Valdovų rūmai, Nacionalinė teismų administracija

Kurk
Lietuvai

JULIUS ZUBĖ
julius.zube@kurklt.lt

VYGANTĖ MIZGERYTĖ
vygante.mizgeryte@kurklt.lt